

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

(повна назва факультету)

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСІВ

(повна назва кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня

магістр

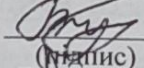
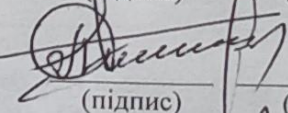
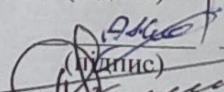
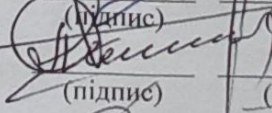
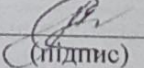
(назва освітнього ступеня)

на тему: Розробка комплексної програми заходів щодо підвищення рівня економічної стійкості підприємства в умовах війни (на прикладі ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ»)

Виконав: студент _____ 6 _____ курсу, групи ПШм-61
спеціальності _____ 076

«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

(шифр і назва спеціальності)

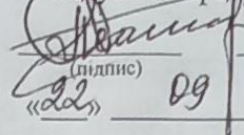
		Бейхор В.Г.
	(підпис)	(прізвище та ініціали)
Керівник		Панухник О.В.
	(підпис)	(прізвище та ініціали)
Нормоконтроль		Кравчук А.О.
	(підпис)	(прізвище та ініціали)
Завідувач кафедри		Панухник О.В.
	(підпис)	(прізвище та ініціали)
Рецензент		Кравчук А.О.
	(підпис)	(прізвище та ініціали)

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Факультет _____ Економіки та менеджменту
(повна назва факультету)
Кафедра _____ Економіки та фінансів
(повна назва кафедри)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ЕФ

(підпис)
«22» 09

Олена ПАНУХНИК

(прізвище та ініціали)

2023 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

на здобуття освітнього ступеня _____ магістр
(назва освітнього ступеня)

за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
(шифр і назва спеціальності)

студенту _____ Бейхору Василю Григоровичу
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи _____ Розробка комплексної програми заходів щодо підвищення рівня економічної стійкості підприємства в умовах війни (на прикладі ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ»)

Керівник роботи _____ Панухник Олена Віталіївна, д.е.н., професор кафедри економіки та фінансів
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом ректора від «21» вересня 2023 року № 4/7-918

2. Термін подання студентом завершеної роботи 18.12.2023 року

3. Вихідні дані до роботи Офіційний сайт ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ», баланси, звіти про фінансові результати, публікації науковців-економістів

4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

Розділ 1. Теоретичне дослідження суті економічної стійкості підприємства

Розділ 2. Аналіз фінансових результатів діяльності ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ»

Розділ 3. Розробка шляхів підвищення рівня економічної стійкості досліджуваного підприємства

Розділ 4. Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень, слайдів)

Рис.1.1 Умови забезпечення економічної стійкості підприємства

Рис. 2.1 Динаміка результатуючих показників діяльності ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ», тис.грн.

Рис.2.2 Структура необоротних активів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» за 2017-2022 рр.

Рис. 2.3 Вартість необоротних активів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» за 2017-2022 рр., тис.грн.

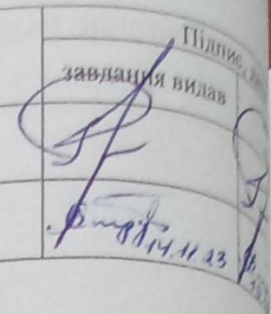
Рис.2.4 Структура оборотних активів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» за 2017-2022 рр.

Рис.3.1 Модель програми підвищення рівня економічної стійкості ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ»

Рис.3.2 Характеристика інвестиційних проектів

Рис.3.3 Результати розрахунків дисконтного множника за інвестиційними проектами

Рис.3.6 Зведена таблиця результатів розрахунків економічної доцільності інвестування в проекти

6. Консультанти розділів роботи		Підпис завдання видав
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	
Охорона праці	Радинський С.В., к.е.н., доцент	
Безпека в надзвичайних ситуаціях	Стручок В.С., старший викладач кафедри ОХ	

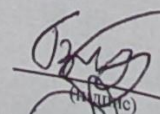
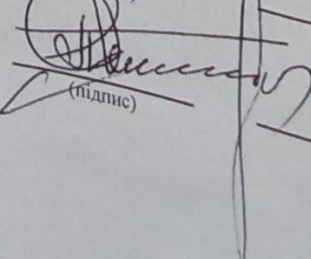
7. Дата видачі завдання «20» листопада 2023 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи
1	ВСТУП	20.11.2023-26.11.2023
2	РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СУТІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	20.11.2023-26.11.2023
3	1.1. Поняття економічної стійкості підприємства та умови її забезпечення	
4	1.2. Аналіз підходів до розрахунків рівня економічної стійкості підприємства	
5	1.3. Принципи управління економічною стійкістю підприємства	
6	РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ІЗІ КРЕДИТ»	27.11.2023-03.12.2023
7	2.1. Характеристика фінансової діяльності ТОВ «ІЗІ КРЕДИТ» та операційного середовища його функціонування	
8	2.2. Аналіз складу та динаміки вартості активів ТОВ «ІЗІ КРЕДИТ»	
9	2.3. Дослідження джерел фінансування господарської діяльності підприємства	
10	РОЗДІЛ 3 РОЗРОБКА ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ДОСЛІДЖУВАНОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	04.12.2023-10.12.2023
11	3.1. Моделювання програми підвищення рівня економічної стійкості ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ»	
12	3.2. Економічне обґрунтування доцільності інвестування в бізнес-проекти	
13	3.3. Удосконалення бізнес-процесів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» із надання кредитних коштів клієнтам	
14	РОЗДІЛ 4 ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	
15	ВИСНОВКИ	11.12.2023-17.12.2023
16	Попередній захист КРМ	11.12.2023-17.12.2023
17	Робота ЕК. Захист КРМ	18.12.2023-24.12.2023
		25.12.2023-31.12.2023

Студент

Керівник роботи

(підпис)

(підпис)

Бейхор В.Г.
(прізвище та ініціали)

Панухник О.В.
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СУТІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	
1.1 Поняття економічної стійкості підприємства та умови її забезпечення.....	10
1.2 Аналіз підходів до розрахунків рівня економічної стійкості підприємства.....	15
1.3 Принципи управління економічною стійкістю підприємства.....	21
Висновки до розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ»	
2.1 Характеристика фінансової діяльності ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» та операційного середовища його функціонування.....	26
2.2 Аналіз складу та динаміки вартості активів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ».....	30
2.3 Дослідження джерел фінансування господарської діяльності підприємства.....	36
Висновки до розділу 2.....	41
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ДОСЛІДЖУВАНОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	
3.1 Моделювання програми підвищення рівня економічної стійкості ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ».....	43
3.2 Економічне обґрунтування доцільності інвестування в бізнес-проекти.....	48
3.3 Удосконалення бізнес-процесів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» із надання кредитних коштів клієнтам.....	54
Висновки до розділу 3.....	58

РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

4.1 Охорона праці на ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ».....	59
4.2 Підвищення стійкості роботи підприємства в умовах надзвичайних ситуацій.....	60
Висновки до розділу 4.....	63
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	64
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70
ДОДАТКИ.....	75

ВСТУП

Актуальність теми. Діяльність фінансових установ в Україні є чітко регламентована Національним банком України, проте, налагодження бізнес-процесів є виключно внутрішнім завданням управлінців організації.

Відповідно, тема даної кваліфікаційної роботи є актуальною, особливо гостро питання розробки комплексної програми заходів щодо підвищення рівня економічної стійкості постало в умовах війни, адже втрата фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності фінансової установи є вкрай загрозовою для національної безпеки.

Метою проведення дослідження є розробка комплексної програми підвищення економічної стійкості ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ».

Основні завдання кваліфікаційної роботи наступні:

1. Дослідити поняття економічної стійкості підприємства та умови її забезпечення
2. Проаналізувати підходи до розрахунків рівня економічної стійкості підприємства
3. Виявити принципи управління економічною стійкістю підприємства
4. Охарактеризувати фінансову діяльність ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ»
5. Проаналізувати склад та динаміку вартості активів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ»
6. Дослідити джерела фінансування господарської діяльності підприємства
7. Здійснити моделювання програми підвищення рівня економічної стійкості ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ»
8. Економічно обґрунтувати доцільність інвестування в бізнес-проекти
9. Показати шляхи вдосконалення бізнес-процесів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» із надання кредитних коштів клієнтам
10. Описати стан охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ»

Об'єктом дослідження є господарська діяльність ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ».

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади підвищення рівня економічної стійкості ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» в умовах війни.

Методи дослідження. В роботі використовувалися такі методи досліджень: узагальнення, класифікації, економічне моделювання та інші.

Інформаційною основою кваліфікаційної роботи є наукові праці (статті, тези конференцій, дисертації), підручники, фінансова звітність ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ».

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці шляхів підвищення рівня економічної стійкості ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ».

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що отримані пропозиції мають прикладний характер та можуть використовуватися в роботі ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ».

Апробація. Основні тези, які стосуються предмету дослідження, були апробовані під час роботи ІХ, Х, ХІ Міжнародних науково-практичних конференцій «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах» (2022-2023 рр.)

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та пропозицій; викладена на 75 сторінках тексту, містить 15 рисунків, 12 таблиць, 4 додатка. Список використаних джерел складається з 43 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СУТІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Поняття економічної стійкості підприємства та умови її забезпечення

Зважаючи на складність умов, в яких функціонують підприємства, забезпечення стійкого фінансово-економічного стану є важливою компонентою стратегій та програм розвитку суб'єктів підприємницької діяльності. Поєднання загрозливих зовнішніх та внутрішніх факторів функціонування вимагають від керівництва підприємств ухвалення інноваційних, деколи ризикових рішень, які здатні створити передумови для збереження конкурентного стану підприємства та відкрити нові перспективи розвитку.

У контексті збереження стабільного стану підприємства варто розуміти суть поняття «економічна стійкість» для того, щоб її утримувати.

Стійкість характеризує стан об'єкта стосовно зовнішніх впливів. Стійкішим є такий його стан, який, при рівних зовнішніх впливах і внутрішніх зрушеннях, схильний до менших змін, відхилень від попереднього. Умовою стійкості до зовнішніх впливів є внутрішні властивості самого об'єкта [1].

Під економічною стійкістю також розуміють здатність підприємства поглинати зовнішні й внутрішні дестабілізуючі фактори через ефективне застосування своїх ресурсів за рахунок використання і вдосконалення економічного потенціалу; здатність підприємства до самозбереження, тобто раціонального використання резервів у часі, що дають можливість протистояти впливові зовнішніх факторів; потенційні можливості підприємства повернутися у стан рівноваги, в якому воно має позитивну динаміку функціонування або не виходить за межі встановлених границь [2].

Можна розглядати стійкість економічних систем на різних рівнях – рівні домогосподарства, підприємства, галузі, держави. Зосередимо свою увагу на економічній стійкості саме підприємства.

Наприклад, Малярець Л.М. та Смолякова О.М. під терміном «економічна стійкість підприємства» розуміють сукупність характеристик, що відображають динамічну узгодженість елементів діяльності підприємства як економічної системи, що проявляється в сталості причинно-наслідкових взаємозв'язків для забезпечення механізмів нормального функціонування та збереженні нормативних тенденцій змін значень економічних показників діяльності підприємства, що свідчить про гомеостаз у процесах функціонування та економічного розвитку підприємства [3].

Також економічну стійкість можна розуміти як комплексну здатність системи реагувати і протистояти впливу негативних релевантних факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, зберігаючи при цьому свою внутрішню структуру, динаміку функціонування, що сприяє досягненню основних цілей функціонування і розвитку підприємств. Імовірність досягнення визначених підприємством цілей, в тому числі і стабільного економічного розвитку, в найбільшій мірі залежить від результативності прийнятих управлінських рішень на всіх рівнях і у всіх підсистемах підприємства [4].

Тобто, економічно стійким підприємством є таке, яке здане утримувати господарську та фінансову рівновагу впродовж довгого періоду часу. Саме утримання такої чіткості дає можливість підприємству залишатися конкурентоспроможним на ринку, розширювати свою діяльність, максимізувати прибутки, реалізовувати соціальні функції, тощо.

Разом з тим, у сучасних умовах економічна стійкість може проявлятися навіть у збереженні поточного стану розвитку бізнесу, адже війна та інші фактори економічного характеру вносять деструктивні зміни у середовище функціонування організацій.

Проаналізуємо зовнішні умови економічної стійкості підприємства (Рис. 1.1).

Рисунок 1.1 Умови забезпечення економічної стійкості підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [4]

Середовище функціонування підприємства суттєво впливає на його здатність утримувати економічно стійкий стан. Найбільш вагомими факторами впливу саме зовнішнього середовища є:

1. Виробнича та ресурсна база (налагоджені виробничі кластери або агломерації виробничих та постачальницьких підприємства здатні сформувати середовище, у якому новому підприємству набагато простіше розпочати свою ефективну діяльність, адже можливість налагодження партнерських відносин створює передумови для зростання).

2. Стан ринку (ще до початку роботи слід детально проаналізувати особливості ринку, на якому планується вести діяльність, а також проводити такий моніторинг регулярно. Врахування змін самого ринку, вподобань та пріоритетів наявних та потенційних споживачів продукції чи послуг є обов'язковою умовою забезпечення діяльності. Звичайно, стан ринку може суттєво вплинути на економічну стійкість кожного підприємства, яке працює на ньому. Суб'єкти підприємницької діяльності, з однієї сторони, зазнають впливу ринку, але з іншої – самі його формують, тобто, в даному випадку спрацює двосторонній вплив).

3. Постачальники (чітко сформована система постачання підвищує рівень економічної стійкості. Зміна постачальників в багатьох випадках є складним організаційним процесом, проте, слід регулярно відстежувати, які зміни є на ринку постачання, щоб обрати постачальників зі найбільш вигідними умовами співпраці як в плані якості, ціни, так і інших аспектів співпраці).

4. Податкова політика (державна реалізовує свою фіскальну функцію саме через податкову систему, тому врахування податкової політики як фактору зовнішнього середовища, який здатен суттєво вплинути на рівень економічної стійкості підприємства, є обов'язковим. В Україні суб'єкти підприємницької діяльності мають право обирати систему оподаткування, форми взаємодії з партнерами, працівниками, клієнтами в межах законодавчого поля, що створює варіативність в контексті оптимізації податкових платежів).

5. Державне регулювання (діяльність кожного підприємства безумовно підпадає під державне регулювання, проте, залежно від галузевої приналежності підприємства, інтенсивність цього регулювання може бути різною. Перед початком роботи, а також в її процесі обов'язково слід звертати увагу на вимоги, які висуваються державою до суб'єкта господарювання).

6. Зовнішні ринки (підприємства можуть розглядати своїм ринком збуту не лише національний, але і зовнішні. Динаміка зовнішніх ринків та особливості регулювання роботи на них здатна вплинути на економічну стійкість, перш за все, інструментами цінового фактору. Наприклад, зростання цін на продукцію, яку реалізовує підприємство на ринку, здатна позитивно відобразитися на результуючих фінансових та економічних показниках діяльності. Навпаки, неочікуваний спад ціни як наслідок посилення конкуренції вимагатиме від підприємства рішучих кроків в напрямку підвищення своєї конкурентоспроможності на ринку або вихід з нього.

7. Конкуренти (конкурентне середовище є динамічним і розуміння підприємством свого місця на конкретному ринку повинно бути покладено в основу стратегій та програм розвитку. Конкуренти своєю діяльністю здатні суттєво відкоректувати роботу підприємства, адже споживачі можуть з

легкістю змінити свої вподобання і почати користуватися послугами або товарами інших організацій, що, в свою чергу, порушує стан економічної рівноваги).

8. Кредитна політика (не завжди підприємство володіє достатнім рівнем фінансового забезпечення, тому залучення зовнішніх позичок є поширеною практикою. Кредитна політика держави, фінансових установ або партнерів є важливим фактором, який впливатиме на можливість організації залучати кредитні кошти для покриття своїх поточних та стратегічних потреб).

9. Умови залучення капіталу (звичайно, фінансові ресурси підприємство може отримувати не лише у формі кредитів та позик, але і на умовах інвестування. Ринок залученого капіталу, його інституційні особливості є суттєвим фактором зовнішнього впливу на економічну стійкість підприємства).

Зовнішні умови впливу на економічну стійкість підприємства знаходяться у тісному взаємозв'язку із внутрішнім середовищем підприємства.

Тому окремо варто розглядати кадрову складову (як якісний та кількісний склад працівників підприємства), фінансову, організаційну маркетингову, та інші елементи внутрішнього забезпечення економічної стійкості підприємства.

Економічна стійкість підприємства значною мірою залежить від ефективності його внутрішніх бізнес-процесів та політик. Серед ключових внутрішніх чинників впливу можна виділити наступні:

1. Кадрова політика. Наявність висококваліфікованого персоналу, постійне навчання та підвищення кваліфікації працівників є запорукою високої продуктивності праці та якості бізнес-процесів, а отже й конкурентоспроможності компанії.

2. Інноваційний розвиток. Впровадження нових технологій, обладнання, методів організації дозволяє підвищити ефективність операційної діяльності, скоротити витрати, підвищити якість продукції. Це посилює ринкові позиції компанії.

3. Фінансова стратегія. Збалансованість між ризиками та прибутковістю, достатність оборотного капіталу, оптимізація податків дозволяють компанії успішно функціонувати та розвиватися.

Отже, грамотне управління внутрішніми процесами є запорукою довгострокової економічної стійкості підприємства. Це потребує комплексного системного підходу, який поєднує стратегічне бачення власників та менеджменту, ефективні операційні та фінансові моделі, вмотивований персонал.

1.2 Аналіз підходів до розрахунків рівня економічної стійкості підприємства

Економічна стійкість є важливою характеристикою діяльності будь-якого суб'єкта господарювання. Вона визначає здатність підприємства функціонувати та розвиватися, зберігаючи рівновагу своїх економічних показників в умовах внутрішніх та зовнішніх впливів. Оцінка рівня економічної стійкості дає уявлення про фінансовий стан компанії, ефективність використання її ресурсів та потенціал подальшого розвитку.

Для кількісної оцінки економічної стійкості використовується система абсолютних та відносних показників, що дозволяють проаналізувати ліквідність і платоспроможність, фінансову стійкість, ділову активність, рентабельність, оборотність активів та інші аспекти діяльності підприємства.

Проте існує низка підходів до інтегрального розрахунку рівня економічної стійкості на основі окремих показників.

Отримані наукові здобутки у сфері дослідження проблем обґрунтування методичного інструментарію та процедури здійснення оцінювання економічної стійкості можна об'єднати в наступні групи за методами оцінки [5]:

- у залежності від кількості параметрів, що містить модель стійкості – однофакторні та багатофакторні методи;

- у залежності від типології показників, що застосовуються для оцінювання стійкості, методи, які базуються на використанні статичних і динамічних показників;

- у залежності від виду ключового правила при оцінюванні рівня економічної стійкості підприємства – методи, що базуються на темпоральному ранжуванні показників та методи, в основі використання яких лежить порівняння фактичних значень показників з нормативними значеннями;

- у залежності від кількості показників, задіяних у розрахунках, – система показників, їх сукупність, комплексне оцінювання на засадах інтегральних показників оцінки економічної стійкості.

Найпростішим методом розрахунків є адитивний метод, який зводиться до розрахунку середньозваженої оцінки складових через визначення коефіцієнтів вагомості

$$P_s = \sum_{i=1}^n q_i \times P_i, \quad (1.1)$$

де P_s – показник економічної стійкості підприємства;

P_i – значення i -го показника складової економічної стійкості підприємства;

q_i – ваговий коефіцієнт i -го показника складової економічної стійкості підприємства;

n – кількість складових показників економічної стійкості підприємства.

Також доволі часто застосовується рейтинговий метод розрахунку рівня економічної стійкості підприємства, тобто порівняння показників досліджуваного підприємства із середньогалузевими значеннями показників.

$$P_p = \sum_{i=1}^z \frac{1}{Z_i \times N_i} \times K_i, \quad (1.2)$$

де P_p – комплексний показник окремої складової економічної стійкості підприємства;

Z_i – кількість показників, на засадах яких здійснюється оцінювання рівня економічної стійкості за окремою складовою;

N_i – нормативне значення для i -го коефіцієнту;

K_i – i -тий коефіцієнт.

Досить ґрунтовний та об'єктивний підхід до розрахунків економічної стійкості підприємства належить Малярцю Л.М. та Сабадаш Л.О. [6], які пропонують застосовувати так звані частинні показники, які наведені в Табл. 1.1.

За пропонованою методикою слід визначити вагові коефіцієнти в межах кожної складової і напрям впливу (окремі елементи складових можуть знижувати рівень економічної стійкості. В такому випадку у кінцеву формулу їх слід вносити із від'ємним значенням).

Вважаємо, що дана методика є найбільш ґрунтовною, оскільки вона дозволяє оцінити всі ключові аспекти діяльності суб'єкта господарювання – фінансовий, виробничий, кадровий, інвестиційний. Перевагою є можливість врахування специфіки галузі та окремого підприємства за рахунок призначення вагових коефіцієнтів показникам. До недоліків можна віднести складність реалізації методики через значну кількість аналітичних показників.

Методика оцінювання економічної стійкості підприємства за В. В. Красновою та М. В. Савченко передбачає визначення інтегрального рівня ризику втрати економічної стійкості підприємства, а також представлення бальної оцінки показників, які його формують.

До ключових показників розрахунку інтегрального рівня ризику втрати економічної стійкості належать:

- рівень фінансової стійкості (показник забезпечення підприємства власними коштами, показник незалежності, показник фінансової стабільності);
- рівень ринкової стійкості (показник рентабельності активів, показник рентабельності продажів продукції, показник рентабельності виробництва);
- рівень ділової стійкості (показник оборотності активів, показник відношення обороту дебіторської та кредиторської заборгованості);
- рівень управлінської стійкості (показник опрацювання інформації);
- рівень кадрової стійкості (показник плинності кадрів, показник стабільності персоналу);

–рівень виробничої стійкості (показник фондівдачі, показник фондозабезпеченості, показник продуктивності праці, показник якісного стану основних засобів) [7, с. 31].

Таблиця 1.1

Система частинних показників економічної стійкості промислового підприємства

Складова економічної стійкості	Частинні показники та їх позначення
Фінансова складова	<p>X₁ – валовий прибуток; X₂ – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; X₃ – коефіцієнт оборотності власного капіталу; X₄ – коефіцієнт поточної ліквідності (або покриття); X₅ – коефіцієнт абсолютної ліквідності; X₆ – коефіцієнт швидкої ліквідності; X₇ – коефіцієнт маневреності власного капіталу; X₈ – коефіцієнт концентрації позикового капіталу; X₉ – коефіцієнт фінансової автономії; X₁₀ – коефіцієнт фінансової стійкості; X₁₁ – вартість чистих активів; X₁₂ – коефіцієнт мобільності активів; X₁₃ – період окупності активів (роки); X₁₄ – коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості; X₁₅ – строк погашення дебіторської заборгованості (роки); X₁₆ – рентабельність власного капіталу (%)</p>
Виробничо-господарська складова	<p>X₁₇ – витрати на оплату праці; X₁₈ – фондівдача; X₁₉ – рентабельність продажів по чистому прибутку (%); X₂₀ – ресурсівдача; X₂₁ – коефіцієнт оборотності виробничих запасів; X₂₂ – коефіцієнт зносу основних засобів; X₂₃ – період обороту запасів (днів); X₂₄ – фінансовий результат від звичайної діяльності; X₂₅ – прибуток від реалізації продукції; X₂₆ – рентабельність продажів (%); X₂₇ – рентабельність витрат (%); X₂₈ – витрати на 1 грн. реалізованої продукції (коп.); X₂₉ – коефіцієнт оборотності готової продукції; X₃₀ – тривалість операційного циклу; X₃₁ – середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу; X₃₂ – питома вага працівників віком до 50 років в загальній їх чисельності; X₃₃ – питома вага працівників, які підвищили кваліфікацію у поточному році в загальній їх чисельності; X₃₄ – коефіцієнт звільнення кадрів</p>

Інвестиційна складова	X_{35} – середньорічна кількість акцій; X_{36} – чистий прибуток, що припадає на одну просту акцію; X_{37} – дивіденди на одну просту акцію; X_{38} – частина внесків учасників у структурі власного капіталу; X_{39} – частина вилученого капіталу у структурі власного капіталу; X_{40} – коефіцієнт реінвестування
-----------------------	--

Джерело: [6]

Т. І. Лункіна у своїй монографії [8] пропонує наступні показники для оцінювання економічної стійкості підприємства:

- індикатори фінансової стійкості (показник фінансової автономії, показник стабільності, показник швидкої ліквідності, показник абсолютної ліквідності, показник поточної ліквідності);

- індикатори виробничої стійкості (показник рентабельності господарської діяльності, показник рентабельності виробництва, показник фондівіддачі, показник матеріаломісткості, показник прибутку);

- індикатори маркетингової стійкості (показник рентабельності продажу продукції, показник рентабельності чистих активів, показник товарності, показник рівня маркетингових досліджень);

- індикатори організаційно-кадрової стійкості (показник плинності працівників, показник стабільності працівників, частка основних працівників у загальній структурі, показник рівня освіти працівників);

- індикатори інвестиційно-інноваційної стійкості (показник терміну окупності інвестицій, показник обсягу інвестицій у виробництво, показник рентабельності інвестицій, показник рентабельності інновацій).

Формалізована оцінка фінансового стану підприємства особливо важлива для вітчизняних підприємств в період війни, адже зростають вимоги до платоспроможності підприємств, швидкої адаптації до змінних умов (детальніше у [9]).

Таким чином, існує значна кількість підходів до оцінювання рівня економічної стійкості підприємства. Вони відрізняються за складом аналітичних показників, що використовуються, методами розрахунку

інтегрального індексу стійкості, а також за інтерпретацією отриманих результатів.

Водночас зауважимо, що жодна з проаналізованих методик не враховує впливу військових дій на території країни та пов'язаних з цим ризиків. Тому в умовах сьогодення доцільно модифікувати наявні підходи до розрахунку економічної стійкості з включенням додаткових індикаторів.

Зокрема, можна запропонувати враховувати такі фактори як:

- близькість підприємства до зони активних бойових дій;
- залежність від імпортованої сировини та матеріалів;
- стан логістичних ланцюжків;
- рівень зносу обладнання;
- надійність енергопостачання;
- втрата основних ринків збуту;
- відтік кваліфікованих кадрів;
- ризики фізичного пошкодження основних засобів.

Кількісне оцінювання зазначених факторів може здійснюватися за допомогою експертних методів, а результати враховуватися у формулі інтегрального рівня економічної стійкості з відповідними ваговими коефіцієнтами.

Крім вдосконалення методики розрахунку, важливим є оперативний моніторинг показників та своєчасне реагування на негативні тенденції. З цією метою доцільно використовувати сучасні інформаційні технології, зокрема побудову аналітичних панелей моніторингу (dashboards).

Отже, адаптація та модифікація існуючих методик з врахуванням реалій сьогодення має стати перспективним напрямком подальших досліджень у цій сфері. Це дозволить підвищити об'єктивність оцінки рівня економічної стійкості вітчизняних підприємств та своєчасно виявляти загрози їх стабільному функціонуванню.

Запропоновані заходи щодо вдосконалення існуючих підходів сприятимуть посиленню економічної безпеки суб'єктів господарювання в

умовах воєнного стану, а в майбутньому – стійкості до інших потенційних загроз.

1.3 Принципи управління економічною стійкістю підприємства

Економічна стійкість є важливою передумовою успішного функціонування та розвитку підприємства в довгостроковій перспективі. Вона характеризує здатність суб'єкта господарювання протистояти негативним зовнішнім та внутрішнім впливам, зберігаючи при цьому рівновагу фінансово-економічних показників. Забезпечення належного рівня економічної стійкості є запорукою виживання та подальшого процвітання компанії, особливо в періоди криз та економічних потрясінь.

Економічна стійкість визначає конкурентоспроможність підприємства в довгостроковій перспективі, можливості нарощення обсягів діяльності та освоєння нових ринків збуту, потенціал інноваційного розвитку та оновлення матеріально-технічної бази. Тому питання її забезпечення має стати стратегічним пріоритетом менеджменту компанії.

Для забезпечення належного рівня економічної стійкості підприємству необхідно дотримуватися певних принципів та підходів в управлінні господарською діяльністю. Вони мають охоплювати всі аспекти роботи компанії – від операційної та інвестиційної до фінансової та кадрової політики. Серед ключових принципів управління економічною стійкістю підприємства можна виділити системність, адаптивність, безперервність процесів планування та контролю, комплексний характер заходів, що реалізуються, а також орієнтацію на стратегічну перспективу.

Реалізація даних принципів вимагає формування дієвої системи управління на підприємстві, чіткого розподілу повноважень та відповідальності між ланками і рівнями, налагодження ефективних комунікацій як по вертикалі, так і по горизонталі. Управлінські процеси мають носити випереджувальний

характер, а значна увага приділяється стратегічному аналізу, плануванню та прогнозуванню.

Особливо актуальним є питання забезпечення економічної стійкості для вітчизняних підприємств в умовах воєнного стану, коли зовнішнє середовище характеризується вкрай високим ступенем невизначеності, а ринкове становище погіршується. В такій ситуації гнучкість та адаптивність стають запорукою виживання компанії.

Стратегії розвитку підприємства повинні базуватися на аналізі умов його функціонування та бажаних результатів у майбутньому. З огляду на це, важливо розглянути принципи управління економічною стійкістю, які є частиною загальної сукупності орієнтирів роботи організації (Табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Принципи управління економічною стійкістю підприємства

№	Принцип управління економічною стійкістю підприємства	Характеристики дії принципу
1	Принцип варіативності рішень	можливість різних варіантів вирішення задач, здійснення систематичного відбору варіантів, їх порівняння та вибір найбільш оптимального
2	Принцип прозорості	гарантує максимально повний облік інтересів різних учасників управлінського процесу
3	Принцип інформаційної забезпеченості	наявність єдиного інформаційного простору
4	Принцип гнучкості	передбачає стійкість підприємства до впливу зовнішнього середовища та забезпечення можливості маневрування ресурсами в процесі управління
5	Принцип інтегрованості	передбачає, що складові економічної стійкості підприємства функціонують одночасно й у сукупності
6	Принцип наукової обґрунтованості	передбачає використання в процесі управління сучасних та найбільш доцільних методичних підходів, базується на виконанні законів та дотриманні закономірностей економічного розвитку організації
7	Принцип адаптивності	передбачає постійний моніторинг та аналіз результатів управління економічною стійкістю з метою своєчасного коригування запланованих показників
8	Принцип цілеорієнтованості	передбачає, що процес управління економічною стійкістю має бути орієнтованим на стратегічні і тактичні цілі розвитку підприємства

Джерело: сформовано на основі [10]

Принцип варіативності рішень передбачає розробку декількох варіантів рішень, які можуть бути застосовані щодо конкретного завдання. Така варіативність дозволяє підприємству залишатися економічно стійким, в той же час бути гнучким. Оскільки доволі часто сукупність факторів впливу вимагатиме нешаблонних рішень.

Принцип прозорості є важливим, адже розуміння бізнес-процесів, можливих варіантів розвитку подій, прогнозованість в ухваленні рішень, дозволяють отримати швидкий зворотній зв'язок та відкорегувати недосконалість.

Цей принцип означає, що вся діяльність підприємства має бути максимально зрозумілою та прозорою як для власників та менеджменту, так і для зовнішніх стейкхолдерів. Чітке розуміння цілей, бізнес-процесів, фінансових потоків, потенційних ризиків та шляхів їх нівелювання є запорукою прийняття виважених, своєчасних та ефективних управлінських рішень.

Прозорість також передбачає налагодження зворотного зв'язку між ланками та рівнями управління для швидкого реагування на проблеми та відхилення від цільових показників. Відкритий обмін аналітичною інформацією дозволяє оперативно коригувати діяльність, усувати недоліки, підтримувати економічну стабільність компанії.

Отже, принцип прозорості є важливим елементом системи забезпечення та підтримки економічної стійкості сучасного підприємства.

Принцип інформаційної забезпеченості означає те, що усі учасники управлінського процесу повинні володіти якісною та достовірною інформацією про всі аспекти роботи підприємства.

Принцип гнучкості передбачає стійкість підприємства до впливу зовнішнього середовища та забезпечення можливості маневрування ресурсами в процесі управління. Це означає, що компанія має володіти здатністю швидко адаптуватися до зміни зовнішніх умов, бути готовою до динамічних трансформацій в стратегії та тактиці власної діяльності.

Гнучкість передбачає наявність у підприємства певного «запасу міцності» з точки зору фінансово-майнового стану, організаційної структури, виробничо-збутового потенціалу тощо. Це створює простір для маневру - можливість швидко залучати додаткові ресурси, нарощувати обсяги діяльності в одних напрямках та скорочувати в інших, диверсифікувати ринки збуту чи трансформувати асортиментну або цінову політику.

Реалізація принципу гнучкості вимагає створення відповідних резервів і «подушок безпеки», постійного відстеження змін у зовнішньому середовищі, прогнозування потенційних загроз і можливостей. Це дозволить підприємству своєчасно пристосуватися до нових умов і зберегти економічну рівновагу та стійкість у довгостроковій перспективі.

Принцип інтегрованості зводиться до того, що економічна стійкість є комплексним результуючим індикатором злагодженої роботи всіх підсистем підприємства. Тому і управління економічною стійкістю повинно містити елементи інтегрованого підходу.

Принцип наукової обґрунтованості означає, що підприємство повинно володіти та використовувати надбання сучасної науки, досвід інших підприємства та розробляти власні науково обґрунтовані підходи до управління економічною стійкістю.

Принцип адаптивності означає, що оскільки підприємства функціонують у надзвичайно динамічних та мінливих умовах зовнішнього середовища, постійний моніторинг ключових фінансово-економічних показників та індикаторів діяльності має проводитися на регулярній основі з метою своєчасного виявлення негативних тенденцій, недопущення критичних відхилень від цільових орієнтирів та негайного запровадження комплексу адекватних заходів для стабілізації становища і нейтралізації потенційних загроз економічній стійкості та безперервності роботи.

Для реалізації принципу адаптивності підприємству необхідно створити дієву систему збору, обробки та аналізу управлінської інформації, яка б охоплювала як внутрішні показники фінансово-господарської діяльності, так і

моніторинг ключових факторів зовнішнього макроекономічного, політико-правового та ринкового середовища. На основі отриманих аналітичних даних має проводитися комплексний фінансово-економічний аналіз для оцінювання поточного рівня економічної стійкості та прогнозування його змін у стратегічній перспективі.

В разі виявлення істотних негативних відхилень поточних чи прогнозних показників від цільових значень, система раннього попередження має інформувати керівництво компанії для термінової розробки та реалізації заходів з коригування ситуації. Це дозволить запобігти критичній втраті економічної стійкості та ринкових позицій підприємства.

Принцип цілеорієнтованості зводиться до того, що всі управлінські рішення повинні прийматися з огляду на ту ієрархію та систему цілей, які визначені підприємством та не суперечити їм.

Висновки до розділу 1

Проаналізовано поняття економічної стійкості підприємства та умови її забезпечення через призму підходів сучасних науковців. Детально описані зовнішні умови економічної стійкості підприємства, наприклад, виробнича та ресурсна база, стан ринку, постачальники, податкова політика, державне регулювання, зовнішні ринки, конкуренти, кредитна політика, умови залучення капіталу.

Проведений аналіз підходів до розрахунків рівня економічної стійкості підприємства. Продемонстровано методику розрахунків за адаптивним методом, рейтинговим методом. Також показано варіант розрахунку рівня економічної стійкості через її складові, тобто, фінансову, виробничо-господарську, інвестиційну.

Розглянуто принципи управління економічною стійкістю: варіативності рішень; прозорості; інформаційної забезпеченості; гнучкості; інтегрованості; наукової обґрунтованості; адаптивності; ціле орієнтованості.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ»

2.1 Характеристика фінансової діяльності ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» та операційного середовища його функціонування

Товариство з обмеженою відповідальністю «ІЗІ КРЕДИТ» засноване в 2008 році та діє у відповідності до законодавства України.

У 2009 році Товариство зареєстроване Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України як фінансова установа.

Вищим органом управління Товариства є Загальні збори Учасників. Безпосереднє керівництво діяльністю Товариства здійснює Дирекція – колективний виконавчий орган. Материнською компанією є Акціонерне товариство «ІЗІ АСЕТ МЕНЕДЖМЕНТ», країна реєстрації – республіка Болгарія.

Товариство є небанківською фінансовою установою, зосередженою на мікрокредитуванні та використовує торгову марку «ICredit». Компанія надає малі без залогові короткострокові кредити клієнтам за рахунок власних коштів. Компанія здійснює свою діяльність через розгалужену мережу філій по країні. Станом на 31.12 2021 року зареєстровано 85 філій та відділень, загальна кількість працівників – 391 особа.

Місцезнаходження Головного офісу Товариства: вул. Оболонська Набережна, 15, корпус 4, Київ 04210, Україна.

Політична та економічна ситуація в державі зазнала значних потрясінь в останні роки та демонструє особливості ринку, що розвивається.

Ситуація в країні прямо впливає на можливості розвитку бізнесу, в тому числі аналізованого підприємства ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ». Не зважаючи на обмеження, які були введені в 2020 р. з метою запобігання розповсюдження пандемії, Товариство за 2021 рік покращило динаміку дохідності та отримало

загальну суму доходу на 14,1% більше, ніж у 2020 році, але це приблизно на 6,7% нижче запланованого показника. Збитковим для підприємства виявився 2022 рік. Результуючі показники діяльності зазначені в Табл. 2.1

Таблиця 2.1

Результуючі показники діяльності ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» за 2017-2022 рр.,

тис. грн.

Стаття	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	76863	114823	190243	211127	238230	95455
Валовий прибуток	76863	114823	190243	211127	238230	95455
Інші операційні доходи	9095	22836	35722	9150	8691	79557
Адміністративні витрати	22651	38103	60029	53852	56397	36541
Витрати на збут	31387	42843	78319	87326	101845	57973
Інші операційні витрати	18785	54666	90288	81068	79219	101039
Фінансовий результат до оподаткування	13135	2047	-2671	-1969	9460	-20541
Інші фінансові доходи	317	855	14	710		3204
Інші доходи	184	3	88	7	35	82
Фінансові витрати	2012	1230	6125	8320	6580	4128
Інші витрати	22	69	14	7	1	1
Чистий прибуток (збиток)	11602	1606	-8708	-9579	2914	-21384

Отже, чистий прибуток (або збиток) підприємства формується шляхом зменшення чистого доходу від реалізації на адміністративні, операційні витрати, витрати на збут, а також збільшення його на величину операційних доходів. У результаті таких розрахунків можна отримати фінансовий результат до оподаткування. Далі, додавши до нього інші фінансові та не фінансові доходи, забравши фінансові та інші витрати, розрахуємо чистий прибуток (збиток).

На Рис. 2.1 продемонстрована динаміка результуючих показників діяльності ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ».

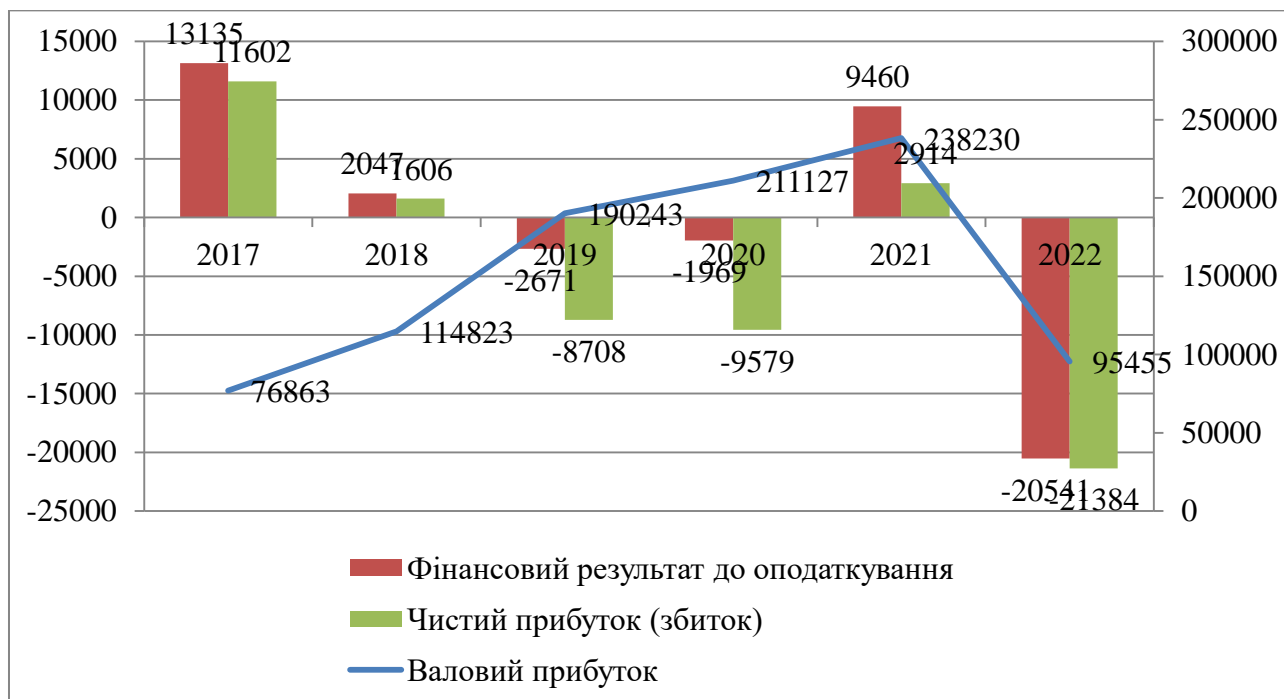

Рисунок 2.1 Динаміка результуючих показників діяльності ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ», тис.грн.

Валовий прибуток підприємства, який повністю повторює величини статті балансу «Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)», щороку збільшувався, що є свідченням поживлення реалізаційної політики, що поєднується із підвищенням цін на послуги ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ».

Зростання за 2018 рік становило 38 млн. грн., що становить майже 50% від показника 2017 року. За 2020 рік підприємству вдалося продовжити таке збільшення валового прибутку до показника 115 млн. грн., тобто зростання становило 65,68%. За 2020 та 2021 роки зростання становило 10,98% та 12,84% відповідно відносно попереднього аналізованого року. Що стосується 2022 року, валовий прибуток зменшився на 142,8 млн. грн., то падіння становить 59,93% від рівня 2021 року.

У Таблицях 2.2-2.3 відображено результати розрахунків абсолютних та відносних відхилень результуючих показників діяльності ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ».

Абсолютні відхилення показників діяльності ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» за
2017-2022 рр., тис.грн.

Стаття	Абсолютні відхилення				
	2018 р. від 2017 р.	2019 р. від 2018 р.	2020 р. від 2019 р.	2021 р. від 2020 р.	2022 р. від 2021 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	37960	75420	20884	27103	-142775
Валовий прибуток	37960	75420	20884	27103	-142775
Інші операційні доходи	13741	12886	-26572	-459	70866
Адміністративні витрати	15452	21926	-6177	2545	-19856
Витрати на збут	11456	35476	9007	14519	-43872
Інші операційні витрати	35881	35622	-9220	-1849	21820
Фінансовий результат до оподаткування	-11088	-4718	702	11429	-30001
Інші фінансові доходи	538	-841	696	-710	3204
Інші доходи	-181	85	-81	28	47
Фінансові витрати	-782	4895	2195	-1740	-2452
Інші витрати	47	-55	-7	-6	0
Чистий прибуток (збиток)	-9996	-10314	-871	12493	-24298

Розглядаючи фінансовий результат до оподаткування, він був нестійким із огляду на коливання інших операційних доходів, а також величин операційних, адміністративних та збутових витрат підприємства. Його величина зменшувалася в період 2017-2019 рр. від відмітки 13 млн. грн. до - 2,7 млн. грн. Тобто, це означає, що в 2019-2020 рр. підприємство отримало негативний результат до оподаткування. У 2021 році фінансовий результат до оподаткування зріс на 11,4 млн. грн., проте, за 2022 рік падіння становило 30 млн. грн.

Інші фінансові та нефінансові доходи в цей період не змогли компенсувати втрат, який зазнало ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ», що і знайшло своє відображення у відповідних фінансових показниках.

Відносні відхилення показників діяльності ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ»
за 2017-2022 рр., %

Стаття	Відносні відхилення				
	2018 р. від 2017 р.	2019 р. від 2018 р.	2020 р. від 2019 р.	2021 р. від 2020 р.	2022 р. від 2021 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	49,39	65,68	10,98	12,84	-59,93
Валовий прибуток	49,39	65,68	10,98	12,84	-59,93
Інші операційні доходи	151,08	56,43	-74,39	-5,02	815,40
Адміністративні витрати	68,22	57,54	-10,29	4,73	-35,21
Витрати на збут	36,50	82,80	11,50	16,63	-43,08
Інші операційні витрати	191,01	65,16	-10,21	-2,28	27,54
Фінансовий результат до оподаткування	-84,42	230,48	26,28	580,45	-317,14
Інші фінансові доходи	169,72	-98,36	4971,43	-100,00	-
Інші доходи	-98,37	2833,33	-92,05	400,00	134,29
Фінансові витрати	-38,87	397,97	35,84	-20,91	-37,26
Інші витрати	213,64	-79,71	-50,00	-85,71	0,00
Чистий прибуток (збиток)	-86,16	-642,22	-10,00	130,42	-833,84

У результаті своєї діяльності, чистий прибуток підприємство отримало в 2017-2018 та 2021 рр.

Період 2019-2020 рр. був збитковим – збиток за 2019 рік становив 8,7 млн. грн., за 2020 р. – 9,6 млн. грн. Найбільш катастрофічним для підприємства став 2022 року, за підсумками якого підприємство отримало збиток у розмірі 21,38 млн. грн.

2.2 Аналіз складу та динаміки вартості активів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ»

Проаналізуємо активи підприємства для того, щоб побачити тенденції та можливі перспективні напрямки розвитку (Табл. 2.4).

Склад необоротних активів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» за 2017-2022 рр.,

тис.грн.

Статті активів	2017	2018	2019	2020	2021	2022
I. Необоротні активи	495	2020	23371	20304	25114	20348
Нематеріальні активи	15	141	758	395	1165	511
Основні засоби	480	1669	22081	18700	22419	18021
Відстрочені податкові активи	0	210	532	1209	1530	1816

Активи підприємства формуються з необоротних та оборотних активів. Із Табл. 2.3 стає очевидним, що оборотні активи суттєво переважають необоротні, що цілком пояснюється специфікою діяльності підприємства. Розглянемо склад та структуру необоротних та оборотних активів окремо.

Отже, структура необоротних активів формується нематеріальними активами, основними засобами та відстроченими податковими активами (Рис. 2.2).

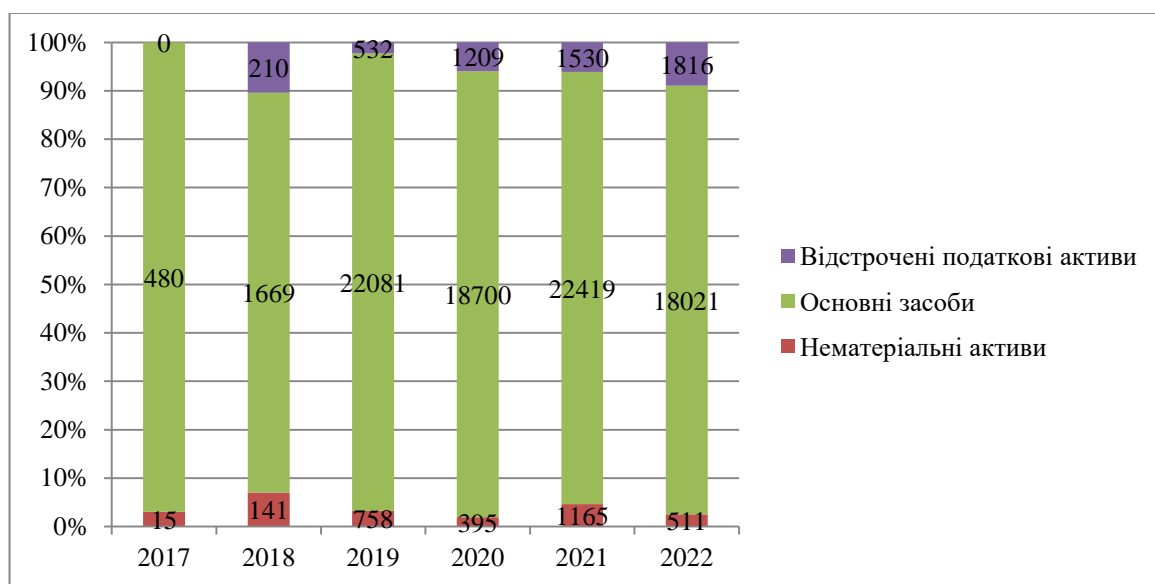

Рисунок 2.2 Структура необоротних активів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» за 2017-2022 рр.

Вартість основних засобів не є стабільною, адже деякі групи основних засобів протягом аналізованого періоду вибували по завершенню свого терміну експлуатації та повної амортизації.

У період 2017-2022 рр. основні засоби займали стабільно найбільшу частку в структурі необоротних активів, менше 5% займали необоротні активи. В період 2018-2021 рр. у балансі були присутні відомості щодо відстрочених податкових активів в діапазоні значень 210-1816 тис. грн. (Рис. 2.3).

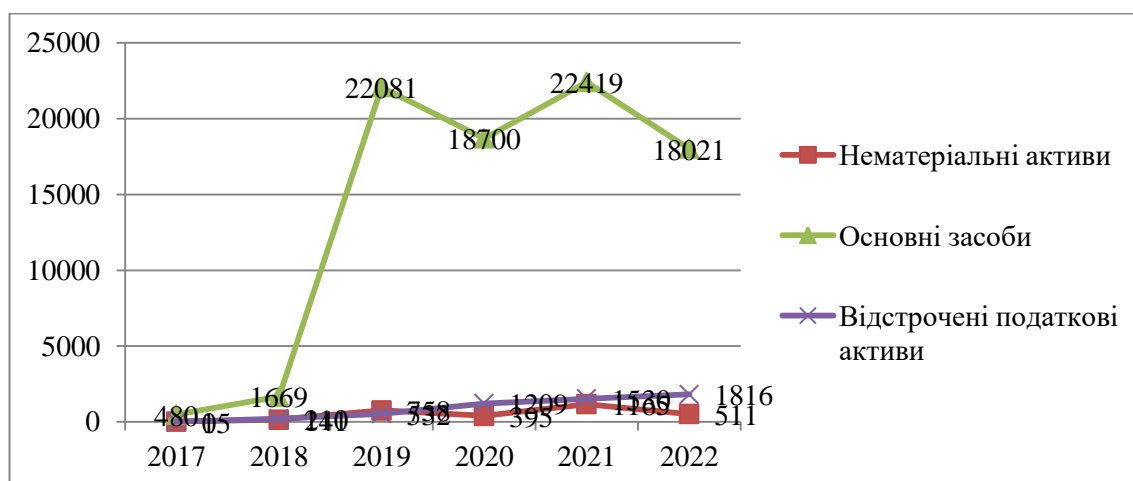

Рисунок 2.3 Вартість необоротних активів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» за 2017-2022 рр., тис.грн.

Найбільше накопичення основних засобів спостерігалось від 480 тис.грн. у 2017 році до 22,4 млн. грн. у 2021 році Наступного 2022 року їхня вартість дещо знизилася до 18021 тис.грн. Коливання у вартості нематеріальних активів та відстрочених податкових активів, зважаючи на їхнє вартісне вираження, були незначними.

Проаналізуємо склад та структуру оборотних активів (Табл. 2.5).

До складу оборотних активів відносяться наступні статті: запаси, дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами, дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів, інша поточна дебіторська заборгованість, гроші та їх еквіваленти, витрати майбутніх періодів.

Склад оборотних активів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» за 2017-2022 рр.,

тис.грн.

Статті активів	2017	2018	2019	2020	2021	2022
II. Оборотні активи	88491	81902	101643	120849	119695	48570
Запаси	326	919	682	659	1267	1085
Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами	1085	1873	2435	1573	1623	908
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	17209	9106	9784	17559	13279	4999
Інша поточна дебіторська заборгованість	52437	64264	80736	86928	86630	26477
Гроші та їх еквіваленти	17434	5740	7974	14077	16840	15053
Витрати майбутніх періодів	0	0	32	53	56	48
Баланс	88986	83922	125014	141153	144809	68918

Найбільшу частку в період 2017-2022 рр. в структурі оборотних активів ТОВ «ІЗІ КРЕДИТ» займала «Інша дебіторська заборгованість» (Рис. 2.4).

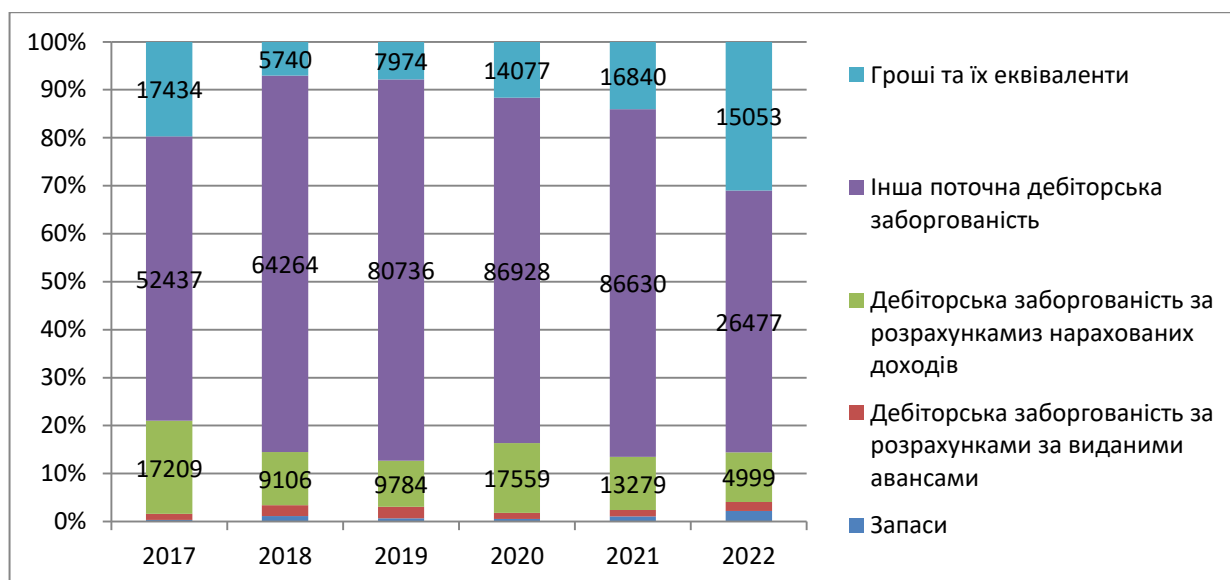

Рисунок 2.4 Структура оборотних активів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» за 2017-2022 рр.

Близько 10% від загальної величини оборотних активів становлять гроші та їх еквіваленти (готівка та кошти на рахунках), що означає, що підприємство не утримує великої суми коштів, а використовує їх у формі позичкового капіталу, залучаючи клієнтів, та переводячи їх у дебіторську заборгованість.

На Рис. 2.5 показана динаміка вартості оборотних активів підприємства.

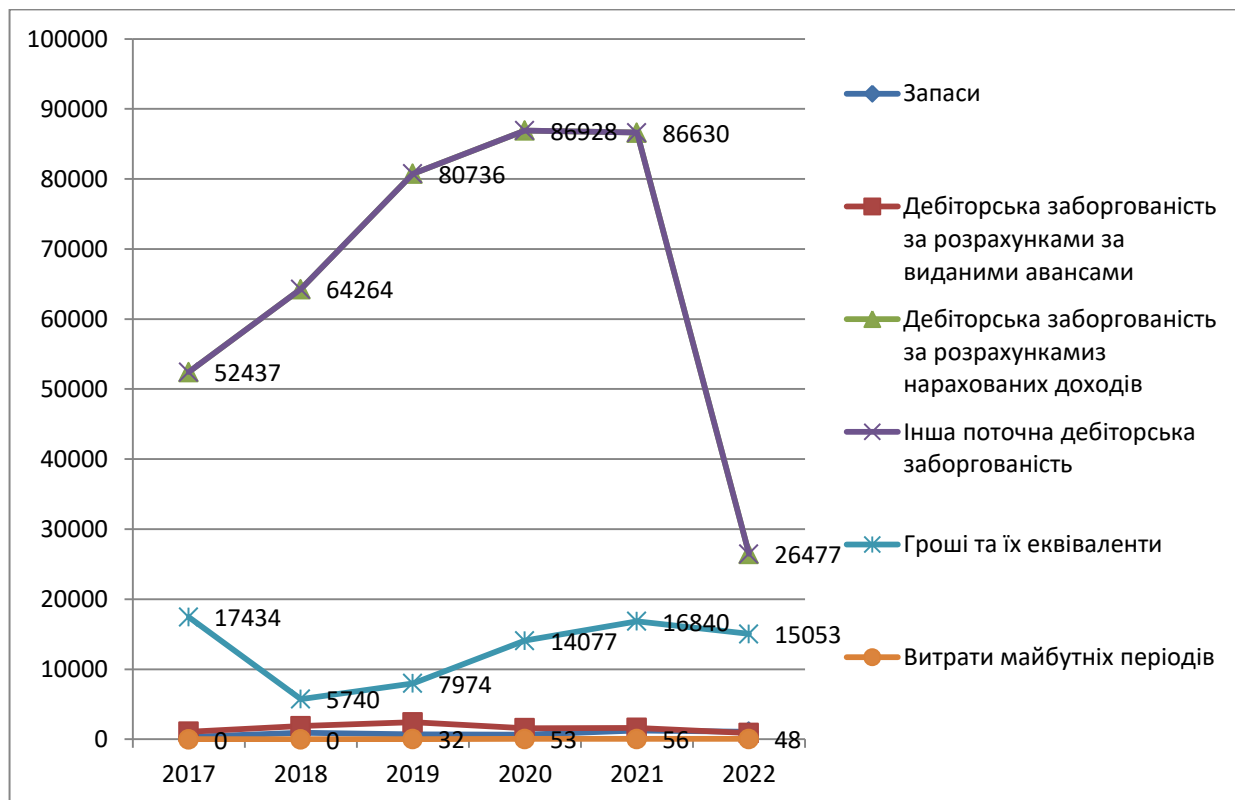

Рисунок 2.5 Вартість оборотних активів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» за 2017-2022 рр., тис.грн.

Можна бачити, що зміни за статтею «Інша поточна дебіторська заборгованість» проходили в межах 52,4-86,6 млн.грн. в період 2017-2021 рр. із стабільною тенденцією до накопичення. Це свідчить про збільшення обсягів позик, які підприємство надає своїм клієнтам. Проте, за 2022 рік значення іншої поточної дебіторської заборгованості знизилася до рівня 26477 тис.грн.

Для більш повного аналізу варто розрахувати абсолютні та відносні відхилення значень за окремими статтями активу підприємства (Табл. 2.6).

Абсолютні та відносні відхилення вартості активів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ»
за 2017-2022 рр.

Статті активів	Абсолютні відхилення					Відносні відхилення				
	2018 від 2017	2019 від 2018	2020 від 2019	2021 від 2020	2022 від 2021	2018 від 2017	2019 від 2018	2020 від 2019	2021 від 2020	2022 від 2021
I. Необоротні активи	1525	21351	-3067	4810	-4766	308,08	1056,98	-13,12	23,69	-18,98
Нематеріальні активи	126	617	-363	770	-654	840,00	437,59	-47,89	194,94	-56,14
Основні засоби	1189	20412	-3381	3719	-4398	247,71	1223,01	-15,31	19,89	-19,62
Відстрочені податкові активи	210	322	677	321	286	-	153,33	127,26	26,55	18,69
II. Оборотні активи	-6589	19741	19206	-1154	-71125	-7,45	24,10	18,90	-0,95	-59,42
Запаси	593	-237	-23	608	-182	181,90	-25,79	-3,37	92,26	-14,36
Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами	788	562	-862	50	-715	72,63	30,01	-35,40	3,18	-44,05
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	-8103	678	7775	-4280	-8280	-47,09	7,45	79,47	-24,37	-62,35
Інша поточна дебіторська заборгованість	11827	16472	6192	-298	-60153	22,55	25,63	7,67	-0,34	-69,44
Гроші та їх еквіваленти	-11694	2234	6103	2763	-1787	-67,08	38,92	76,54	19,63	-10,61
Витрати майбутніх періодів	0	32	21	3	-8	-	-	65,63	5,66	-14,29
Баланс	-5064	41092	16139	3656	-75891	-5,69	48,96	12,91	2,59	-52,41

Найбільш помітним нарощенням необоротних активів було зростання їхньої вартості на 21351 тис. грн. за 2019 рік, що становить 1057% від рівня попереднього року. Це зумовлене відповідним нарощенням вартості основних засобів (зростання на 20,4 млн.грн., 437,59%). Наступного року спостерігався спад за цією групою активів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ». Вартість нематеріальних активів скоротилася на 363 тис.грн. (47,89%), основних засобів –на 3,4 млн.грн. (15,31%). Зростання вартості відстрочених податкових активів становило 127,26%, проте, у вартісному вимірі це зростання становило лише 677 тис.грн. За 2021 рік загальна величина необоротних активів збільшилася на 4,8 млн. грн., що становить 23,69% від рівня 2020 року.

Найбільшим спадом завершився 2022 рік, за який вартість необоротних активів скоротилася на 4766 тис.грн., що становить -18,98% спаду.

Аналогічним чином проаналізуємо зміни в оборотних активах досліджуваного підприємства.

Динаміка змін в оборотних активах визначалася різновекторними коливаннями їх складових. Наприклад, за 2018 рік вартість оборотних активів скоротилася на 6,6 млн.грн. (-7,45%) за рахунок зменшення вартості дебіторської заборгованості за розрахунками з нарахованих доходів на 8,1 млн.грн. (-47,09%), грошей та їх еквівалентів на 11,7 млн.грн. (-67,08%). Проте, ці скорочення були частково нівельовані нарощенням іншої поточної дебіторської заборгованості на 11,8 млн.грн. (22,55%), та незначними впливами іншими статтями оборотних активів.

За 2019-2020 рр. підприємство суттєво наростило загальну величину оборотних активів – за 2019 рік на 19,7 млн.грн. (24,10%) та 19,2 млн.грн. (18,9%). Падіння за 2022 рік становило 41125 тис.грн., тобто 59,42% від рівня 2021 року.

2.3 Дослідження джерел фінансування господарської діяльності підприємства

Оскільки пасиви підприємства є джерелом забезпечення його діяльності, варто їх проаналізувати та виявити зміни у структурі або складі за період 2017-2021 рр. (Табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Склад власного капіталу ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» за 2017-2022 рр., тис.грн.

Статті пасивів	2017	2018	2019	2020	2021	2022
I. Власний капітал	17918	19524	10816	21496	24410	3026
Зареєстрований (пайовий) капітал	76811	76811	76811	96811	96811	96811
Додатковий капітал	0	0	0	259	259	259
Резервний капітал	574	574	574	574	574	574
Нерозподілений прибуток (збиток)	-59467	-57861	-66569	-76148	-73234	-94618
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	0	0	34977	29401	25830	27406

Власний капіталу підприємства формується за рахунок зареєстрованого (пайового) капіталу, додаткового капіталу, резервного капіталу та нерозподіленого прибутку (збитку).

Зареєстрований капітал, який був стабільним 2017-2019 рр. на рівні 76,8 млн.грн. суттєво зріс в 2020 році і таким залишався до 2022 року до рівня 96,8 млн.грн., свідчить про нарощення пайового капіталу за рахунок прибутків підприємства або внесків засновників.

Додаткового капіталу в період 2017-2019 сформовано не було, він утворився на підприємстві лише в 2020 році в розмірі 259 тис.грн.

ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» володіє резервним капіталом в розмірі 574 тис.грн. протягом всього аналізованого періоду 2017-2021 рр.

За даними балансу підприємство отримувало нерозподілений збиток, який коливався в межах від -57,9 млн.грн. у 2018 році до -64,6 млн.грн. в 2022 році.

На Рис. 2.6 продемонстрована динаміка досліджуваних статей пасивів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ».

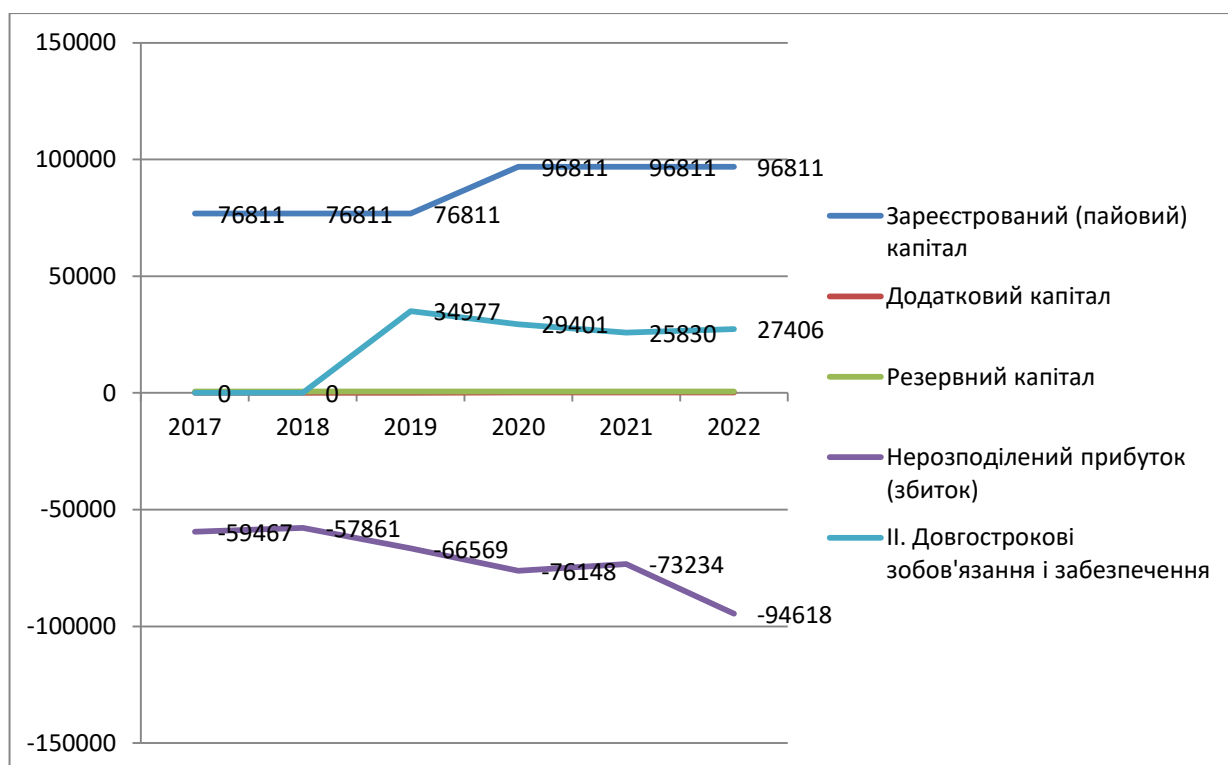

Рисунок 2.6 Динаміка статей власного капіталу ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» за 2017-2022 рр.

Довгострокові зобов'язання і забезпечення почали формуватися в 2019 році в розмірі 35 млн.грн. та зменшувалися до рівня 25,8 млн.грн. у 2021 році.

У Табл. 2.8 наведено результати розрахунків абсолютних та відносних відхилень вартості власного капіталу ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ».

Таблиця 2.8

Абсолютні та відносні відхилення вартості власного капіталу
ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» за 2017-2022 рр.

Статті пасивів	Абсолютні відхилення					Відносні відхилення				
	2018 від 2017	2019 від 2018	2020 від 2019	2021 від 2020	2022 від 2021	2018 від 2017	2019 від 2018	2020 від 2019	2021 від 2020	2022 від 2020
I. Власний капітал	1606	-8708	10680	2914	-21384	8,96	-44,60	98,74	13,56	-87,60
Зареєстрований (пайовий) капітал	0	0	20000	0	0	0,00	0,00	26,04	0,00	0,00
Додатковий капітал	0	0	259	0	0	-	-	-	0,00	0,00
Резервний капітал	0	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Нерозподілений прибуток (збиток)	1606	-8708	-9579	2914	-21384	-2,70	15,05	14,39	-3,83	-229,20
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	0	34977	-5576	-3571	1576	-	-	-15,94	-12,15	206,1

Зважаючи на те, що загальна вартість власного капіталу за 2019 рік зменшилася на 8,7 млн.грн. (- 44% відносно попереднього року), нарощення на 10,7 млн.грн. за 2020 рік становило аж 98,74%. За 2022 рік вартість власного капіталу скоротилася на 21,4 млн.грн. падіння становило 87,6% від рівня 2021 року)

Зареєстрований капітал збільшувався лише в 2020 році на 20 млн.грн., що становило 26,04% від рівня 2019 року.

Довгострокові зобов'язання і забезпечення з 2020 року зменшувалися – за 2020 рік на 15,94% та за 2021 рік ще на 12,15%. У 2022 році вони зросли на 1,6 млн. грн., що становить 206,1%.

Проаналізуємо поточні зобов'язання ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» (Табл. 2.9).

Склад поточних зобов'язань ТЗОВ «ІЗІ КРЕДИТ» за 2017-2022 рр.,

тис.грн.

Статті пасивів	2017	2018	2019	2020	2021	2022
III. Поточні зобов'язання	71068	64398	79221	90256	94569	38486
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	0	0	16876	12780	12951	9624
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	141	116	647	544	2508	2647
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	219	798	1253	1974	2643	2502
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	454	773	997	1058	1299	626
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	1333	2168	2751	3070	3587	1825
Поточні забезпечення	2894	3428	5292	4950	4639	2184
Інші поточні зобов'язання	66027	57115	51405	65880	66942	19078
Баланс	88986	83922	125014	141153	144809	68918

У 2017-2018 рр. у підприємства не було поточної кредиторської заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями, що є свідченням відсутності на той час позичених коштів на довгострокових умовах. Вони з'явилися лише з 2019 року в розмірі 16,9 млн.грн.

На Рис. 2.7 показана динаміка проаналізованих статей пасиву балансу ТЗОВ «ІЗІ КРЕДИТ».

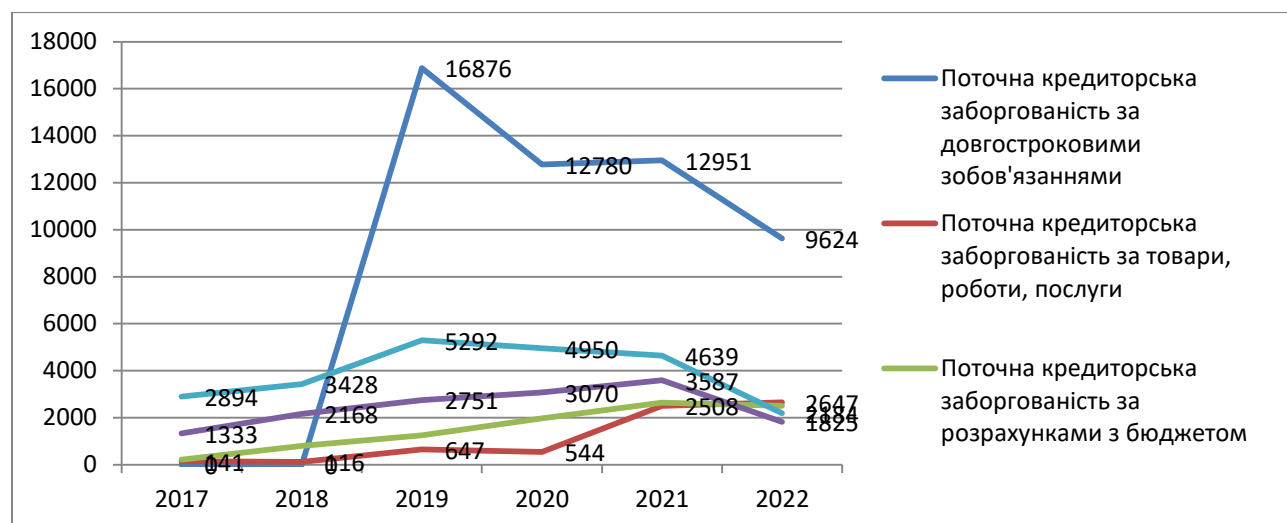

Рисунок 2.7 Динаміка статей поточних зобов'язань ТЗОВ «ІЗІ КРЕДИТ» за 2017-2022 рр.

Оскільки у своїй діяльності підприємство використовує закупівлю деяких товарів, робіт послуг у своїх контрагентів і умови поставок не завжди передбачають негайний розрахунок або передоплату, є накопичена поточна заборгованість за товари, роботи та послуги, що відображено у відповідній статті балансу. Така заборгованість протягом 2017-2022 рр. постійно збільшувалася від 141 тис.грн. у 2017 році до 2,7 млн.грн. у 2022 році.

Продовжимо аналіз, доповнивши його розрахунком абсолютних та відносних відхилень значень статей поточних зобов'язань (Табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Абсолютні та відносні відхилення поточних зобов'язань

ТЗОВ «ІЗІ КРЕДИТ за 2017-2022 рр.

Статті пасивів	Абсолютні відхилення					Відносні відхилення				
	2018 від 2017	2019 від 2018	2020 від 2019	2021 від 2020	2022 від 2021	2018 від 2017	2019 від 2018	2020 від 2019	2021 від 2020	2022 від 2020
III. Поточні зобов'язання	-6670	14823	11035	4313	-56083	-9,39	23,02	13,93	4,78	-59,30
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	0	16876	-4096	171	-3327	-	-	-24,27	1,34	-25,69
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	-25	531	-103	1964	139	-17,73	457,76	-15,92	361,03	5,54
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	579	455	721	669	-141	264,38	57,02	57,54	33,89	-5,33
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	319	224	61	241	-673	70,26	28,98	6,12	22,78	-51,81
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	835	583	319	517	-1762	62,64	26,89	11,60	16,84	-49,12
Поточні забезпечення	534	1864	-342	-311	-2455	18,45	54,38	-6,46	-6,28	-52,92
Інші поточні зобов'язання	-8912	-5710	14475	1062	-47864	-13,50	-10,00	28,16	1,61	-71,50
Баланс	-5064	41092	16139	3656	-75891	-5,69	48,96	12,91	2,59	-52,41

ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» щороку має певну накопичену поточну кредиторську заборгованість за розрахунками з бюджетом та розрахунками зі страхування. Наприклад, в 2017 році заборгованість за розрахунками з бюджетом становили 219 тис.грн. зі страхування 454 тис.грн. Наступного року ця заборгованість зросла на 264,38% та 70,26% відповідно. 2029 рік завершився із ще більшою заборгованістю за вказаними статтями – зростання становило 721 тис.грн. за розрахунками з бюджетом та 61 тис.грн. за розрахунками зі страхування.

За 2020 рік не вдалося розрахуватися за своїми поточними зобов'язаннями за розрахунками з бюджетом та зі страхування, а вони тільки зросли. Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом за 2020 рік збільшилася на 57,54% відносно попереднього року, а поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування зросла на 6,2%, проте суттєво знизилася за 2022 рік на 673 тис.грн. за 2022 рік порівняно із 0021 роком.

Що стосується поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з оплати праці, вона також присутня і найбільшого значення набула в 2021 році в розмірі 3,6 млн.грн., що на 16,84% більше, ніж попереднього року.

За 2022 рік поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці скоротилася на 1,8 млн.грн., тобто 49,12% від рівня 2021 року.

Висновки до розділу 2

У даному розділі подана характеристика фінансової діяльності ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» та операційного середовища його функціонування, зокрема, показано, що товариство є небанківською фінансовою установою, зосередженою на мікрокредитуванні та використовує торгову марку «ICredit». Компанія надає малі без залогові короткострокові кредити клієнтам за рахунок власних коштів. Компанія здійснює свою діяльність через розгалужену мережу філій по країні. Станом на 31.12 2021 року зареєстровано 85 філій та відділень,

загальна кількість працівників – 391 особа.

Валовий прибуток підприємства, який повністю повторює величини статті балансу «Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), щороку збільшувався, що є свідченням поживлення реалізаційної політики, що поєднується із підвищенням цін на послуги ТОВ «ІЗІ КРЕДИТ».

Зростання за 2018 рік становило 38 млн.грн., що становить майже 50% від показника 2017 року. За 2020 рік підприємству вдалося продовжити таке збільшення валового прибутку до показника 115 млн.грн., тобто зростання становило 65,68%. За 2020 та 2021 роки зростання становило 10,98% та 12,84% відповідно відносно попереднього аналізованого року. Що стосується 2022 року, валовий прибуток зменшився на 142,8 млн.грн., то падіння становить 59,93% від рівня 2021 року.

Розглядаючи фінансовий результат до оподаткування, він був нестійким з огляду на коливання інших операційних доходів, а також величин операційних, адміністративних та збутових витрат підприємства. Його величина зменшувалася в період 2017-2019 рр. від відмітки 13 млн.грн. до - 2,7 млн.грн. Тобто, це означає, що в 2019-2020 рр. підприємство отримало негативний результат до оподаткування. У 2021 році фінансовий результат до оподаткування зріс на 11,4 млн.грн., проте, за 2022 рік падіння становило 30 млн.грн.

Також проаналізований склад та динаміка вартості активів ТОВ «ІЗІ КРЕДИТ». Найбільш помітним нарощенням необоротних активів було зростання їхньої вартості на 21351 тис. грн. за 2019 рік, що становить 1057% від рівня попереднього року. Зростання вартості відстрочених податкових активів становило 127,26%, проте, у вартісному вимірі це зростання становило лише 677 тис.грн. За 2021 рік загальна величина необоротних активів збільшилася на 4,8 млн. грн., що становить 23,69% від рівня 2020 року.

Проаналізовано також джерела фінансування господарської діяльності ТОВ «ІЗІ КРЕДИТ». Зареєстрований капітал збільшувався лише в 2020 році на 20 млн.грн., що становило 26,04% від рівня 2019 року.

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБКА ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ДОСЛІДЖУВАНОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Моделювання програми підвищення рівня економічної стійкості ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ»

Розробка моделі підвищення рівня економічної стійкості та управління нею є важливим завданням функціонування фінансової установи в умовах війни та й взагалі невизначеності. Оскільки постійні зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищі функціонування ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» формують нові виклики перед ним, вони ж здатні генерувати і нові можливості, яких не було раніше. З огляду на це, розробка комплексної програми підвищення рівня економічної стійкості є ключовим інструментом для забезпечення успішного функціонування суб'єкта господарювання.

Кредитні установи, до яких належить ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» займають важливу роль у фінансовій системі України та здійснюють фінансову підтримку як підприємствам, так і фізичним особам на платній основі. Звичайно, економічна активність в країні є важливою для фінансової установи, адже кредитні кошти надаються на умовах поворотності, тому управління ризиками повинно здійснюватися постійно з метою недопущення їх реалізації.

З іншої сторони, окрім управління ризиками, джерелом походження яких є позичальник, в ефективному управлінні фінансовими ресурсами кредитної установи вагоме місце займає і система витрат установи, тобто система розподілу та використання ресурсів.

Обмежувачами діяльності досліджуваного підприємства є вимоги державних регуляторів та наглядових органів щодо ліквідності та стійкості, які постійно стають жорсткішими з огляду на необхідність забезпечення безпеки як фінансових установ від банкрутства, так і користувачів їхніх послуг.

Ще однією причиною, яка причиною. Яка визначає необхідність розробки моделі підвищення економічної стійкості ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» є ускладнення фінансових продуктів та послуг, посилення конкуренції, що призводить до зростання ризиків. Важливість такої моделі зводиться до того, що вона дозволяє оцінювати ризики та передбачає превентивну розробку стратегій реагування для зниження рівня цих ризиків.

На Рис. 3.1 показана орієнтовна модель підвищення рівня економічної стійкості ТзОВ «ІЗІ-КРЕДИТ».

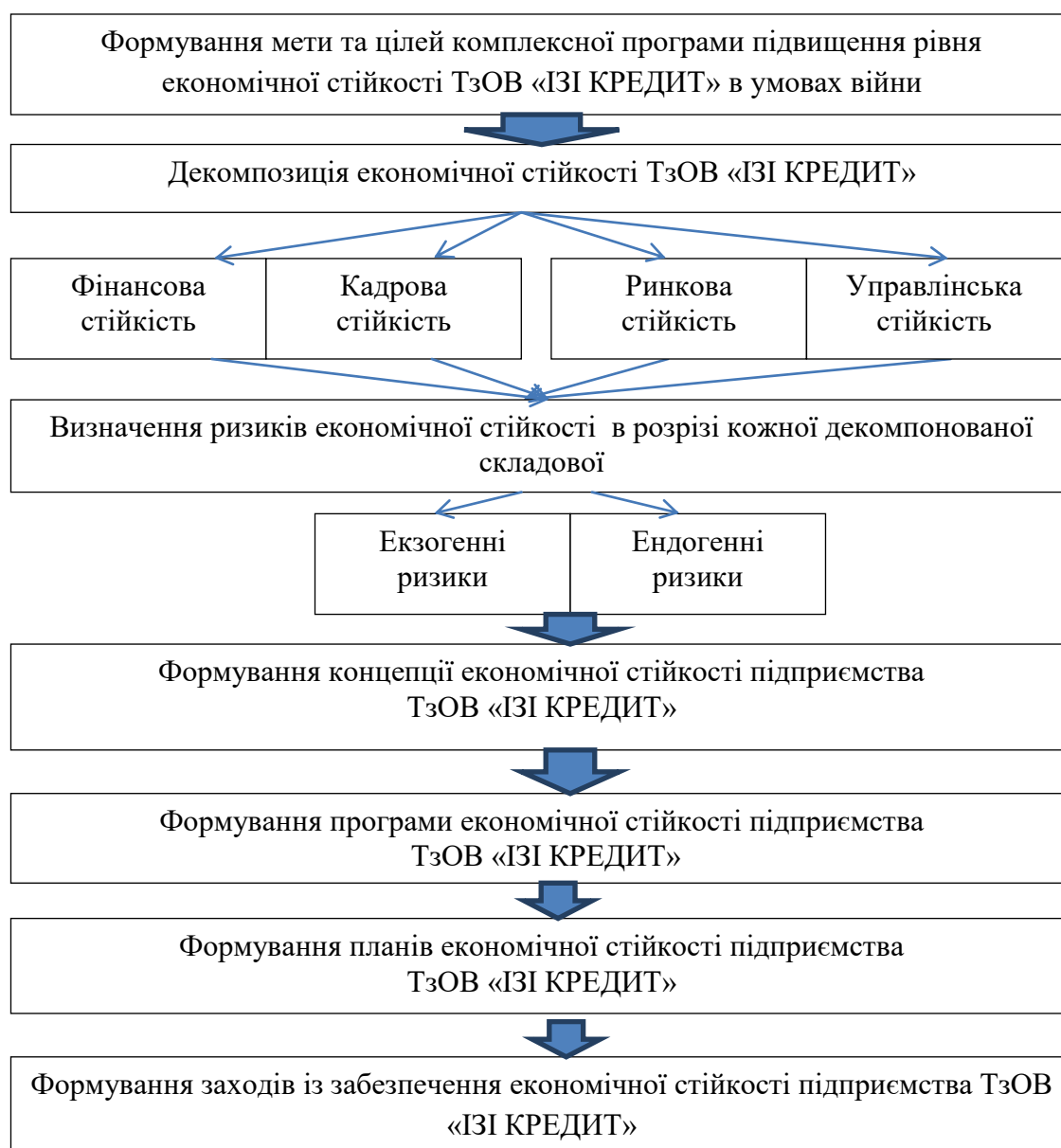

Рисунок 3.1 Модель програми підвищення рівня економічної стійкості ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ»

Оскільки програма підвищення рівня економічної стійкості не може формуватися відокремлено від стратегії та концепції розвитку суб'єкта господарювання, запропонована модель починається із 1 етапу «Формування мети та цілей комплексної програми підвищення рівня економічної стійкості ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» в умовах війни».

Війна суттєво впливає на соціально-економічну ситуацію в Україні, фінансову стабільність підприємств та загалом на економічний стан усіх суб'єктів господарювання, в тому числі і на ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ». З огляду на це, формування мети та цілей комплексної програми в умовах має свої особливості.

Перш за все, основна мета комплексної програми підвищення рівня економічної стійкості повинна спрямовуватися на забезпечення функціонування організації в цих умовах шляхом захисту активів, створення безпечних умов праці для своїх працівників, збереження ринкової позиції.

Крім цього, умови війни вимагають від суб'єктів господарювання встановлення цілей, які спрямовані на скорочення впливу воєнних дій на розвиток стратегічних напрямків кредитної установи, наприклад, збільшення обсягів фінансових резервів, диверсифікацію джерел фінансування, розвиток інформаційних та комунікаційних систем, впровадження ефективних механізмів управління ризиками.

Також, війна підсилила актуальність та необхідність врахування соціального аспекту розвитку підприємств та організацій. Тобто, потрібно бути відповідальними не лише перед власними працівниками шляхом вчасної виплати заробітних плат, хоча це теж є одним із елементів соціальної відповідальності, але і підтримувати економічний добробут і підтримувати соціальні потреби спільноти.

Усі вищеописані особливості формування мети і цілей комплексної програми підвищення рівня економічної стійкості ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» в умовах війни вимагають детального моніторингу змін, які відбуваються в Україні загалом та на фінансовому ринку зокрема, врахування специфічних

умов функціонування. Важливо, щоб цілі підприємства були реалістичними, мали досить високу ймовірність досягнення за умов прикладання максимальних управлінських зусиль, враховували виклики та можливості, які виникають в умовах війни.

Наступним компонентом пропонованої моделі є декомпозиція економічної стійкості ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ». Зважаючи на те, що економічна стійкість є узагальненою характеристикою результатів діяльності підприємства, вона формується в загальних рисах фінансовою, кадровою, ринковою та управлінською стійкістю. Тому важливо, з однієї сторони, розглядати ці компоненти окремо для вироблення конкретних заходів покращення цих компонент, а з іншого – комплексно, у взаємозв'язку для отримання синергічного позитивного ефекту.

Отже, фінансова стійкість є ключовим фактором для успішної діяльності кредитної установи, оскільки вона означає здатність установи забезпечувати себе стабільним прибутком, ефективно управляти ризиками, формувати і зберігати достатньо резервів для покриття можливих збитків.

Кадрова стійкість в умовах війни набула нового сенсу, адже багато працівників підприємств змінили місце свого проживання і тому компанії зіштовхнулися із додатковими викликами, які полягали у заміні на робочих місцях. Це, звичайно, є ризиком і викликом, тому збереження висококваліфікованих працівників, організація системи мотивації та підвищення кваліфікації є важливою компонентою загальної комплексної програми підвищення рівня економічної стійкості ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ».

Ринкова стійкість означає можливість та здатність кредитної установи адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі функціонування. Сьогодні підприємства змушені діяти надзвичайно гнучко та адаптивно, оскільки зовнішні умови є максимально невизначеними. Формуються нові вимоги клієнтів, нові тенденції ринку, які обумовлені в тому числі і війною. Забезпечення ринкової стійкості можливе в результаті стратегічного

планування врахування максимальної кількості факторів впливу на підприємства, постійний аналіз ринкової ситуації, тощо.

Управлінська стійкість формується в результаті налагодження ефективної системи управління та прийняття стратегічних рішень. Для керівництва кредитної установи важливо розуміти орієнтири, які є пріоритетними для організації, налагодити ефективну систему контролю та внутрішнього аудиту з метою вчасного виявлення загроз, які вже знаходять свої прояви у роботі організації.

Своєрідним симбіозом забезпечення фінансової, кадрової, ринкової та управлінської стійкості є економічна стійкість.

Для того, щоб декомпоновані елементи економічної стійкості ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» були забезпечені на належному рівні, необхідно провести визначення ризиків економічної стійкості, які в найбільш загальних рисах поділяються на екзогенні та ендогенні.

Ендогенні ризики генеруються самою установою, в той час як екзогенні – зовнішні по відношенню до підприємства, ті, на які ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» прямого впливу та контролю над якими не має. Розуміння та усвідомлення загрозовості цих ризиків є важливими для підприємства, оскільки об'єктивне бачення дає можливість їх частково або повністю нівелювати.

Ендогенні ризики пов'язані із специфічними аспектами функціонування кредитної установи, наприклад, кредитний ризик, операційний ризик та ризик ліквідності, які в цілому зводяться до неможливості задоволення поточних фінансових зобов'язань та потреб.

Екзогенні ризики пов'язані із зовнішніми факторами, на які впливу фінансова установа практично не має – наприклад, війна, економічні кризи, політичні нестабільності, тощо.

Окрім таких глобальних екзогенних ризиків на ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» впливають і секторні екзогенні ризики, які впливають на галузь функціонування досліджуваного підприємства. Наприклад, зміни у

законодавстві, яке регулює ринок фінансових послуг створюють нові вимоги та обмеження для кредитних установ.

Управління ендогенними та екзогенними ризиками вимагає комплексного та системного підходу та розробки відповідних стратегій. Тому для ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» важливо виробити ефективну систему оцінювання ризиків, контролю та моніторингу, а також реакцій підприємства на нові виклики, наприклад, диверсифікація портфелю активів та ресурсів.

Наступним елементом є формування концепції економічної стійкості ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» із моделюванням сценаріїв розвитку подій при заданих та перспективних параметрах, яка спрямована на забезпечення довгострокової ефективної життєздатності та успішності установи.

Концепція та програма забезпечення економічної стійкості повинна містити набір стратегічних бачень щодо збільшення прибутку, зниження кредитного ризику, покращення структури капіталовкладень, вдосконалення системи управління ресурсами.

План дій включає конкретні якісно та кількісно вимірювані дії, які повинні бути здійснені на підприємстві для реалізації політики ризик-менеджменту, вдосконалення системи управління активами та пасивами, покращення бізнес-процесів процедури кредитування, підвищення ефективності управління капіталом.

Завершується пропонована модель конкретними заходами, які повинні бути реалізовані підприємством з метою досягнення визначених цілей.

3.2 Економічне обґрунтування доцільності інвестування в бізнес-проекти

Перед інвестуванням коштів у конкретні проекти фінансові компанії мають проводити ґрунтовний аналіз їх економічної доцільності та ефективності. Це дозволяє мінімізувати ризики вкладення коштів у збиткові та

низькорентабельні проекти, які не зможуть забезпечити очікуваної віддачі на інвестиції.

Оцінка економічної привабливості інвестиційних проектів ґрунтується на розрахунку низки фінансово-економічних показників. До ключових з них належать чистий приведений дохід (NPV), індекс дохідності (PI), внутрішня норма рентабельності (IRR), дисконтований термін окупності, рівень рентабельності, середня норма рентабельності та ін.

Чистий приведений дохід розраховується як різниця між дисконтованими грошовими надходженнями від реалізації проекту протягом прогнозованого періоду та сумою інвестиційних витрат. Позитивне значення NPV свідчить про доцільність та економічну ефективність впровадження проекту.

Індекс дохідності визначається діленням суми дисконтованих чистих грошових потоків на обсяг необхідних інвестицій. Якщо значення цього показника перевищує одиницю, проект варто прийняти, оскільки він забезпечує окупність вкладених коштів.

Дисконтований термін окупності характеризує тривалість часу, необхідного для покриття початкових інвестицій за рахунок чистих грошових надходжень від реалізації проекту з урахуванням дисконтування майбутніх грошових потоків.

Крім того, для оцінки доцільності проектів застосовують показники середньорічної норми рентабельності, рентабельності інвестицій тощо. Вони дозволяють проаналізувати очікуваний рівень прибутковості та ефективності вкладень.

Для адекватної оцінки економічної ефективності потрібен комплексний аналіз всієї сукупності показників. Лише це дасть можливість отримати об'єктивну картину щодо доцільності реалізації конкретного інвестиційного проекту та прийняти виважене управлінське рішення про доцільність інвестування з огляду на очікувані вигоди та ризики.

Особливо важливо оцінити вплив зовнішніх чинників, таких як макроекономічна та політична ситуація в країні, кон'юнктура ринку, рівень конкуренції тощо. Адже вони можуть істотно вплинути на реальні результати реалізації проекту.

Фінансові установи можуть виступати не тільки в ролі прямих кредиторів, але й інвесторів, тому розробка механізму перевірки інвестиційних проектів на предмет їхньої перспективності та економічної окупності є важливою частиною управлінської роботи ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ».

Розглянемо 2 альтернативні бізнес-проекти, які можуть бути реалізованими за участю фінансових ресурсів досліджуваного підприємства. Дані, які характеризують ці проекти, подані на Рис. 3.2.

	А	В	С
1		Інвестиційні проекти	
2	Показники	"А"	"Б"
3	Обсяг інвестицій, тис.грн.	6000	8000
4	Період реалізації проекту, років	2	4
5	Розмір ставки дисконтування сум грошового потоку, %	15	15
6	Розмір грошового потоку, тис.грн.	8500	10500
7	в т.ч.:		
8	1-й рік	4000	2000
9	2-й рік	4500	2000
10	3-й рік		3000
11	4-й рік		3500

Рисунок 3.2 Характеристика інвестиційних проектів

Розрахуємо дисконтний множник на кожен рік реалізації кожного із проектів за формулою:

$$1/(1+r)^n.$$

Для проекту «А» даний показник буде становити:

$$1\text{-й рік: } 1/(1+0,15)^1=0,87$$

$$2\text{-й рік: } 1/(1+0,15)^2=0,73$$

Для проекту «Б» даний показник буде становити:

$$1\text{-й рік: } 1/(1+0,17)^1=0,85$$

$$2\text{-й рік: } 1/(1+0,17)^2=0,76$$

$$3\text{-й рік: } 1/(1+0,17)^3=0,66$$

$$4\text{-й рік: } 1/(1+0,17)^4=0,57$$

Зведена інформація подана на Рис. 3.3

E11		fx =1/((1+0,15)*(1+0,15)*(1+0,15)*(1+0,15))			
	A	B	C	D	E
1		Інвестиційні проекти		Дисконтний множник	
2	Показники	"А"	"Б"		
3	Обсяг інвестицій, тис.грн.	6000	8000		
4	Період реалізації проекту, років	2	4		
5	Розмір ставки дисконтування сум грошового потоку, %	15	17		
6	Розмір грошового потоку, тис.грн.	8500	10500		
7	в т.ч.:				
8	1-й рік	4000	2000	0,87	0,85
9	2-й рік	4500	2000	0,73	0,76
10	3-й рік	0	3000	0,00	0,66
11	4-й рік	0	3500	0,00	0,57

Рисунок 3.3 Результати розрахунків дисконтного множника за інвестиційними проектами

Наступним кроком аналізу є розрахунок значення теперішньої вартості грошових потоків за кожен рік по кожному із досліджуваних проектів.

$$\text{Формула для розрахунків наступна: } P=S/(1+r)^n$$

Теперішня вартість грошового потоку за проектом «А» дорівнює:

$$1\text{-й рік: } 4000*0,87=3478,26 \text{ тис.грн.}$$

$$2\text{-й рік: } 4500*0,73=3287,31 \text{ тис.грн.}$$

Теперішня вартість грошового потоку за проектом «Б» дорівнює:

$$1\text{-й рік: } 2000*0,85=1709,40 \text{ тис.грн.}$$

$$2\text{-й рік: } 2000*0,76=1512,29 \text{ тис.грн.}$$

$$3\text{-й рік: } 3000*0,66=1972,55 \text{ тис.грн.}$$

$$4\text{-й рік: } 3500*0,57=2001,14 \text{ тис.грн.}$$

Зведена інформація подана на Рис. 3.4

G11 fx =C11*E11							
	A	B	C	D	E	F	G
1	Показники	Інвестиційні проекти		Дисконтний множник		Теперішня вартість грошових потоків	
2		"А"	"Б"	"А"	"Б"	"А"	"Б"
3	Обсяг інвестицій, тис.грн.	6000	8000				
4	Період реалізації проекту, років	2	4				
5	Розмір ставки дисконтування сум грошового потоку, %	15	17				
6	Розмір грошового потоку, тис.грн.	8500	10500				
7	в т.ч.:						
8	1-й рік	4000	2000	0,87	0,85	3478,26	1709,40
9	2-й рік	4500	2000	0,73	0,76	3287,31	1512,29
10	3-й рік	0	3000	0,00	0,66	0,00	1972,55
11	4-й рік	0	3500	0,00	0,57	0,00	2001,14
12							

Рисунок 3.4 Результати розрахунків теперішньої вартості грошових потоків за інвестиційними проектами

Враховуючи результати розрахунків теперішньої вартості грошових потоків, розрахуємо чистий приведений дохід як різницю між сумою розрахованої теперішньої вартості грошових потоків та величиною необхідних інвестицій.

За інвестиційним проектом «А»:

$$\text{ЧПД}_A = (3478,26 + 3287,31) - 6000 = 765,57 \text{ тис.грн.}$$

$$\text{ЧПД}_B = (1709,40 + 1512,29 + 1972,55 + 2001,14) - 8000 = -804,63 \text{ тис.грн.}$$

(Рис. 3.5)

	A	B	C	D	E	F	G
1	Показники	Інвестиційні проекти		Дисконтний множник		Теперішня вартість грошових потоків	
2		"А"	"Б"	"А"	"Б"	"А"	"Б"
3	Обсяг інвестицій, тис.грн.	6000	8000				
4	Період реалізації проекту, років	2	4				
5	Розмір ставки дисконтування сум грошового потоку, %	15	17				
6	Розмір грошового потоку, тис.грн.	8500	10500				
7	в т.ч.:						
8	1-й рік	4000	2000	0,87	0,85	3478,26	1709,40
9	2-й рік	4500	2000	0,73	0,76	3287,31	1512,29
10	3-й рік	0	3000	0,00	0,66	0,00	1972,55
11	4-й рік	0	3500	0,00	0,57	0,00	2001,14
12	Всього					6765,57	7195,37
13	ЧПД					765,57	-804,63
14							

Рисунок 3.5 Результати розрахунків чистого приведений дохід за інвестиційними проектами

Вже на цьому етапі аналізу можна зробити висновок, що проект Б є непривабливим для реалізації, як мінімум, при заданих параметрах. Але для повноти дослідження визначимо індекс дохідності як частку суми теперішньої вартості грошових потоків та інвестованих коштів.

По проекту А: $6765,57/6000=1,13$

По проекту Б: $7195,37/8000=0,90$

Оскільки по проекту Б індекс дохідності менший 1, він є неприйнятним для реалізації і повинен бути відхиленням.

Розрахуємо ще терміни окупності проектів, тобто момент часу, у якому проекти досягають своєї беззбитковості.

Для цього потрібно розрахувати середньорічну суму грошового потоку в теперішній вартості.

За проектом А $G_{па}=6765,57/2=3382,79$ тис.грн.

За проектом Б $G_{пб}=7195,37/4=1798,84$ тис.грн.

Із врахуванням середньорічної вартості грошового потоку термін окупності:

За проектом А = $6000/3382,79=1,77$ роки

За проектом Б = $8000/1798,84=4,45$ роки

Отже, отримуємо результати, які вказують на те, що проект А може досягнути точки окупності менше ніж за 2 роки, а проекту Б знадобиться майже 4 з половиною роки, щоб тільки повернути вкладені кошти і перейти у фазу прибутковості.

На Рис. 3.6 подана зведена таблиця результатів розрахунків.

G15		fx =C3/((G12/4))					
	A	B	C	D	E	F	G
1		Інвестиційні проекти		Дисконтний множник		Теперішня вартість грошових потоків	
2	Показники	"А"	"Б"	"А"	"Б"	"А"	"Б"
3	Обсяг інвестицій, тис.грн.	6000	8000				
4	Період реалізації проекту, років	2	4				
5	Розмір ставки дисконтування сум грошового потоку,%	15	17				
6	Розмір грошового потоку, тис.грн.	8500	10500				
7	в т.ч.:						
8	1-й рік	4000	2000	0,87	0,85	3478,26	1709,40
9	2-й рік	4500	2000	0,73	0,76	3287,31	1512,29
10	3-й рік	0	3000	0,00	0,66	0,00	1972,55
11	4-й рік	0	3500	0,00	0,57	0,00	2001,14
12	Всього					6765,57	7195,37
13	ЧПД					765,57	-804,63
14	Індекс дохідності					1,13	0,90
15	Термін окупності, роки					1,77	4,45

Рисунок 3.6 Зведена таблиця результатів розрахунків економічної доцільності інвестування в проекти

Отже, проект А є доволі перспективним для реалізації, оскільки всі показники потенційної ефективності відповідають нормативним значенням, чого не можна стверджувати про проект Б. Його слід переглянути або відхилити взагалі.

3.3 Удосконалення бізнес-процесів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» із надання кредитних коштів клієнтам

Ефективність діяльності фінансово-кредитних установ значною мірою залежить від раціональної організації процесу кредитування клієнтів. Адже саме цей напрямок роботи приносить основний дохід таким компаніям у вигляді процентів за надані позики. Водночас кредитування пов'язане зі значними ризиками неповернення виданих коштів або несвоєчасного обслуговування боргу. Це створює загрозу фінансовій стабільності фірми.

Тому вдосконалення та оптимізація бізнес-процесів надання та подальшого обслуговування кредитів є важливим резервом підвищення ефективності роботи фінансової компанії. Зокрема, ключову роль відіграє

раціональна процедура оцінки кредитоспроможності позичальників з використанням сучасних скорингових моделей, гнучке встановлення умов кредитування, ретельний моніторинг за виконанням зобов'язань і своєчасне реагування у разі їх порушення.

Якісно організований процес кредитування з урахуванням усіх його етапів і можливих ризиків сприятиме мінімізації частки неповернених кредитів, що позитивно позначиться на прибутковості компанії та її фінансовій стійкості в довгостроковій перспективі. Це також зміцнить довіру з боку інвесторів та можливості залучення додаткових фінансових ресурсів для розширення кредитного портфеля.

Проблемою, із якою зіштовхнулося досліджуване підприємство, є неблагонадійність позичальників і, відповідно, неповерненість коштів. Для фінансової установи це є основний ризик, адже для того, щоб обігові кошти оберталися, вона повинні бути повернені точно в термін та із нарахованими відсотками за користування цими коштами.

Для недопущення таких ситуацій, пропонуємо ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» переглянути усю сукупність бізнес-процесів, які реалізуються ним в частині перевірки потенційних клієнтів та надання їм кредитних коштів (Рис. 3.7).

Рисунок 3.7 Послідовність бізнес-процесів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» щодо надання кредитних коштів клієнту

Отже, пропонуємо підприємству зосередити свою увагу на оптимізації наступних бізнес-процесів.

1. Збір та перевірка інформації

Для отримання кредитних коштів, клієнт повинен подати фінансові дані, які засвідчують рівень доходів, джерела цих доходів, інші зобов'язання та витрати. Звичайно, спеціалісти підприємства повинні перевірити достовірність цих даних з метою недопущення шахрайства зі сторони клієнтів. Крім того потрібно провести ретельну перевірку кредитної історії клієнта, включаючи перевірку платіжної дисципліни та кредитних звітів інших фінансових установ, доступ до яких можливо отримати.

2. Аналіз кредитоспроможності

ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» повинно піддати глибокому аналізу отриману інформацію для визначення рівня кредитоспроможності клієнта і відповідно до отриманих результатів віднести його до тієї чи іншої групи за рівнем ризику. Чим більші ризики – тим повинна бути більша плата за користування кредитними коштами або повинні бути скорочені терміни кредитування. Підприємство може використовувати статистичні моделі та алгоритми для визначення ймовірності повернення позичених коштів клієнтом.

3. Встановлення кредитного ліміту

Щодо кожної групи ризиковості клієнтів підприємство повинно розробити власні орієнтири в величині дозволеного кредитного ліміту. Чим більш ризиковим є клієнт за внутрішньою оцінкою компанії, тим на меншу суму кредитного ліміту він може претендувати. Така обернена залежність є виправданою, адже в такому випадку ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» ризикує відносно невеликою сумою фінансових ресурсів, надаючи їх у позику ризиковому клієнту.

4. Визначення умов кредитування

До основних умов кредитування традиційно відносять відсоткову ставку, строк позики, графік погашення та забезпечення.

Залежно від рівня ризику, кредитної історії клієнта та поточних ринкових умов ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» може маневрувати відсотковими ставками і це варто робити для забезпечення фінансової та економічної стійкості підприємства.

Також строк, на який може бути надана позика, теж не є універсальним. Він коливається від декількох місяців до декількох років.

Графік погашення є доволі гнучкою умовою кредитування, особливо в умовах війни, адже відтермінування платежів в прийнятних для підприємства межах, може стимулювати клієнтів до виникнення лояльності до компанії та подальшої співпраці із нею.

ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» як кредитна установа може вимагати забезпечення як додаткову гарантію повернення кредиту. Чим більший рівень ліквідності гарантії, тим вони є більш прийнятною для підприємства.

5. Підготовка документації

Спеціалісти ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» повинні бути компетентними у підготовці кредитного договору, документів по забезпечення, витягів із банківських рахунків, податкових декларацій у разі необхідності. Звичайно, найчастіше використовується уніфікована кредитна документація, проте, індивідуальний підхід до клієнта може підвищити ефективність діяльності підприємства.

6. Укладання кредитної угоди

7. Видача кредиту

ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» варто пропонувати клієнтам перерахування позикових коштів як на розрахункові рахунки, так і в виняткових випадках, видача готівкою.

8. Моніторинг та управління кредитом.

Після надання кредиту, кредитна установа здійснює моніторинг платежів та веде облік погашення кредиту. Вона повинна перевіряти своєчасність платежів клієнта та здійснює комунікацію з ним у разі потреби, наприклад, нагадування про платежі або узгодження змін в умовах кредиту.

9. Обробка платежів та відслідковування боргу

Кредитна установа приймає платежі від клієнта відповідно до умов кредиту. Вона відслідковує суму заборгованості та внесення платежів, оновлює інформацію про стан кредиту та веде бухгалтерський облік заборгованості клієнта.

Чіткість та злагодженість описаних бізнес-процесів буде гарантувати ТОВ «ІЗІ КРЕДИТ» успіх та економічну стійкість на ринку в довгостроковій перспективі.

Висновки до розділу 3

Проведене моделювання програми підвищення рівня економічної стійкості ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» демонструє важливість наступних компонент: формування мети та цілей комплексної програми підвищення рівня економічної стійкості ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» в умовах війни; декомпозиція економічної стійкості підприємства; визначення ризиків економічної стійкості в розрізі кожної декомпонованої складової; формування концепції економічної стійкості підприємства; формування програми економічної стійкості підприємства ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ»; формування планів економічної стійкості підприємства ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ»; формування заходів із забезпечення економічної стійкості підприємства.

Також здійснено економічне обґрунтування інвестування в бізнес-проекти, які можуть бути реалізованими за участю фінансових ресурсів досліджуваного підприємства. Розраховано показники потенційної ефективності, на основі яких підприємство зможе приймати рішення щодо можливості надання коштів для їх реалізації.

Запропоновано схему вдосконалення бізнес-процесів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» із надання кредитних коштів клієнтам.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

4.1 Стан охорони праці на ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ»

Згідно з оцінкою стану охорони праці в ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ», проведеною на основі наявної документації та спостережень, можна зробити наступні висновки.

1. Управління охороною праці

ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» має встановлену структуру управління охороною праці, що включає в себе відповідальні посадові особи із призначеними обов'язками. Управління забезпечує розроблення та впровадження політики охорони праці, нормативних актів, планів заходів з покращення умов праці та безпеки праці.

2. Оцінка ризиків

Були проведені оцінки ризиків у всіх відділах та робочих місцях компанії. Вони базуються на системному підході та включають в себе ідентифікацію потенційних небезпек, аналіз можливих наслідків та прийняття заходів щодо мінімізації ризиків. Результати оцінки ризиків документуються та регулярно оновлюються.

3. Заходи з попередження та зменшення ризиків

ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» забезпечує впровадження необхідних заходів для попередження та зменшення ризиків на робочих місцях. Це включає в себе належне обладнання робочих місць, надання необхідного інструктажу та навчання персоналу з питань охорони праці, забезпечення необхідних захисних засобів та систем безпеки.

4. Медичне обслуговування

ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» забезпечує своїх працівників медичним обслуговуванням з метою збереження та покращення їхнього стану здоров'я. Це включає проведення періодичних медичних оглядів, консультації лікарів та надання необхідної медичної допомоги у разі потреби.

5. Запобігання нещасним випадкам

У ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» діє система запобігання нещасним випадкам та надання першої медичної допомоги. Проходять регулярні навчання персоналу з питань екстреної евакуації, дій у разі пожежі та інших надзвичайних ситуацій. Фінансування заходів з організації охорони праці проводиться в розмірі 0,5% від фонду оплати праці попереднього року (Табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Фінансування заходів охорони праці ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ»
за період 2017-2022 рр., тис.грн.

Роки	Витрати на оплату праці, тис.грн.	Розмір фінансування фонду накопичення (0,5 % ФОП попереднього року)	Абсолютні відхилення, тис.грн.
2017	25350,00	-	-
2018	38341,00	126,75	-
2019	66941,00	191,71	64,96
2020	71671,00	334,71	143,00
2021	62407,00	358,36	23,65
2022	56984,00	312,04	-46,32

Загальною оцінкою стану охорони праці в ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» можна сказати, що компанія відповідає вимогам законодавства та здійснює заходи для покращення умов праці та безпеки праці своїх працівників. Проте, рекомендується постійне вдосконалення системи охорони праці та контроль за її виконанням з метою запобігання можливим ризикам та покращення безпеки праці.

4.2 Підвищення стійкості роботи підприємства в умовах надзвичайних ситуацій

Забезпечення безперебійної діяльності фінансових компаній в умовах нестабільності та кризових явищ набуває особливої актуальності в сучасних умовах. Ризики техногенних аварій, кібератак, форс-мажорних обставин можуть призвести до раптової втрати життєво важливих бізнес-систем та

припинення надання послуг. Це загрожує репутаційним втратам та фінансовим збиткам.

Порівняно з великими банками, дрібні фінансові компанії з аутсорсинговою ІТ-інфраструктурою є особливо вразливими до подібних загроз. Навіть короткочасна перерва операційної діяльності може підірвати довіру клієнтів та інвесторів, спричинити відтік капіталу.

Тому фінансові фірми потребують розробки спеціальних планів антикризових заходів, високонадійних ІТ-систем, резервного копіювання даних для гарантування безперервної роботи. Це має стати елементом загальної стратегії управління ризиками.

Для мінімізації ризиків і підвищення стійкості роботи кредитної установи в умовах надзвичайних ситуацій варто реалізувати наступний комплекс заходів:

1) Провести всебічний аналіз можливих надзвичайних ситуацій, що можуть виникнути, а також слабких ланок та критичних зон діяльності установи. Виділити ризики і загрози, оцінити вразливість, розробити матрицю ризиків.

2) Розробити чіткі плани та інструкції дій для реагування на конкретні НС з детальним описом функцій усіх посадових осіб, чітким шляхом погодження управлінських рішень. Необхідні плани на випадок пожеж, затоплень, техногенних катастроф, порушення інформаційної безпеки.

3) Проводити систематичні навчання та тренування команд реагування на НС для швидкої локалізації інцидентів. Відпрацьовувати взаємодію осіб прийняття кризових рішень і технічного персоналу.

4) Створити команди швидкого реагування у регіональних структурних підрозділах установи для оперативної ліквідації локальних аварій і порушень. Обладнати підрозділи резервними генераторами, вузлами управління і оповіщення тощо.

5) Регулярно проводити аудит безпеки інформаційних систем, тестувати стійкість до зовнішніх кібератак. Створити дублюючу систему обробки і

зберігання даних, банк дублікатів ПЗ і програмної конфігурації для відновлення у разі аварій.

б) Реалізувати комплексну систему відеоспостереження і пожежної сигналізації основних офісів і банкоматів філій. Встановити додаткові рівні обмеження фізичного доступу, ідентифікації співробітників і відвідувачів.

Ретельна реалізація вищенаведеного плану заходів сприятиме суттєвому підвищенню стійкості функціонування кредитної установи в умовах надзвичайних ситуацій, дозволить запобігти значним збиткам і забезпечити безперервність надання послуг споживачам.

Крім того, фінансові фірми потребують розробки спеціальних планів антикризових заходів, високонадійних ІТ-систем, резервного копіювання даних для гарантування безперервної роботи. Це має стати елементом загальної стратегії управління ризиками.

Конкретними заходами для підвищення стійкості фінансових установ можуть бути:

- розробка сценаріїв реагування на надзвичайні ситуації, чіткий розподіл функцій між підрозділами;

- створення дублюючих ІТ-систем, віддалених центрів обробки даних, архівів резервного копіювання інформації;

- упровадження систем відеоспостереження, контролю фізичного доступу, охоронних сигналізацій для критичної інфраструктури;

- підготовка персоналу з питань кібербезпеки, захисту інформації, дій в кризових ситуаціях;

- регулярне тестування готовності систем до аварійних режимів роботи, стрес-тести на витривалість і відмовостійкість.

Інформаційні системи у фінансах допомагають підприємствам та організаціям збирати, обробляти та аналізувати фінансову інформацію, що дозволяє керівництву приймати обґрунтовані рішення про інвестування, фінансування, ризики та стратегію розвитку [11].

Упровадження таких заходів дозволить убезпечити фінансові компанії від раптових зупинок діяльності та мінімізувати можливі втрати в кризових ситуаціях.

Висновки до розділу 4

У даному розділі проаналізовано стан охорони праці в ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» та запропоновано заходи для підвищення стійкості роботи кредитної установи в умовах надзвичайних ситуацій.

Встановлено, що на підприємстві функціонує система управління охороною праці, проводиться оцінка ризиків, вживаються заходи для їх мінімізації, забезпечується медичне обслуговування працівників та запобігання нещасним випадкам. Фінансування заходів охорони праці у 2017-2022 рр. становило 0,5% ФОП минулого року.

Для підвищення стійкості роботи кредитної установи в умовах НС запропоновано: аналіз ризиків і розробка матриці ризиків, планування дій на випадок НС, проведення тренувань персоналу, створення резервних систем живлення, вдосконалення кібербезпеки, посилення фізичного захисту об'єктів тощо.

Реалізація цих рекомендацій посилить безперебійність функціонування та стійкість кредитної установи до негативних наслідків надзвичайних ситуацій.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. Досліджено поняття економічної стійкості підприємства та умови її забезпечення, зокрема показано, що економічно стійким підприємством є таке, яке здане утримувати господарську та фінансову рівновагу впродовж довгого періоду часу. Саме утримання такої чіткості дає можливість підприємству залишатися конкурентоспроможним на ринку, розширювати свою діяльність, максимізувати прибутки, реалізовувати соціальні функції, тощо.

Разом з тим, у сучасних умовах економічна стійкість може проявлятися навіть у збереженні поточного стану розвитку бізнесу, адже війна та інші фактори економічного характеру вносять деструктивні зміни у середовище функціонування організацій.

Доведено, що зовнішні умови впливу на економічну стійкість підприємства знаходяться у тісному взаємозв'язку із внутрішнім середовищем підприємства. Тому окремо варто розглядати кадрову складову (як якісний та кількісний склад працівників підприємства), фінансову, організаційну маркетингову, та інші елементи внутрішнього забезпечення економічної стійкості підприємства.

Економічна стійкість підприємства значною мірою залежить від ефективності його внутрішніх бізнес-процесів та політик.

2. Проаналізовано підходи до розрахунків рівня економічної стійкості підприємства.

Для кількісної оцінки економічної стійкості використовується система абсолютних та відносних показників, що дозволяють проаналізувати ліквідність і платоспроможність, фінансову стійкість, ділову активність, рентабельність, оборотність активів та інші аспекти діяльності підприємства.

Проте існує низка підходів до інтегрального розрахунку рівня економічної стійкості на основі окремих показників.

У результаті детального аналізу існуючих методик розрахунку рівня економічної стійкості підприємства, зроблено висновок, що жодна з них не

враховує впливу військових дій на території країни та пов'язаних з цим ризиків. Тому в умовах сьогодення доцільно модифікувати наявні підходи до розрахунку економічної стійкості з включенням додаткових індикаторів.

Зокрема, можна запропонувати враховувати такі фактори, як:

- близькість підприємства до зони активних бойових дій;
- залежність від імпортованої сировини та матеріалів;
- стан логістичних ланцюжків;
- рівень зносу обладнання;
- надійність енергопостачання;
- втрата основних ринків збуту;
- відтік кваліфікованих кадрів;
- ризики фізичного пошкодження основних засобів.

3. Виявлено принципи управління економічною стійкістю підприємства, адже для забезпечення належного рівня економічної стійкості підприємству необхідно дотримуватися певних принципів та підходів в управлінні господарською діяльністю. Вони мають охоплювати всі аспекти роботи компанії – від операційної та інвестиційної до фінансової та кадрової політики.

Серед ключових принципів управління економічною стійкістю підприємства можна виділити системність, адаптивність, безперервність процесів планування та контролю, комплексний характер заходів, що реалізуються, а також орієнтацію на стратегічну перспективу.

Реалізація даних принципів вимагає формування дієвої системи управління на підприємстві, чіткого розподілу повноважень та відповідальності між ланками і рівнями, налагодження ефективних комунікацій як по вертикалі, так і по горизонталі. Управлінські процеси мають носити випереджувальний характер, а значна увага приділятися стратегічному аналізу, плануванню та прогнозуванню.

4. Охарактеризовано фінансову діяльність ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» та операційного середовища його функціонування.

Подана інформація щодо результируючих показників діяльності підприємства за період 2017-2022 рр., зокрема показано, що валовий прибуток підприємства, який повністю повторює величини статті балансу «Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), щороку збільшувався, що є свідченням поживлення реалізаційної політики, що поєднується із підвищенням цін на послуги ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ».

Зростання за 2018 рік становило 38 млн. грн., що становить майже 50% від показника 2017 року. За 2020 рік підприємству вдалося продовжити таке збільшення валового прибутку до показника 115 млн. грн., тобто зростання становило 65,68%. За 2020 та 2021 роки зростання становило 10,98% та 12,84% відповідно відносно попереднього аналізованого року. Що стосується 2022 року, валовий прибуток зменшився на 142,8 млн. грн., то падіння становить 59,93% від рівня 2021 року.

У результаті своєї діяльності, чистий прибуток підприємство отримало в 2017-2018 та 2021 рр.

Період 2019-2020 рр. був збитковим – збиток за 2019 рік становив 8,7 млн. грн., за 2020 р. – 9,6 млн. грн. Найбільш катастрофічним для підприємства став 2022 року, за підсумками якого підприємство отримало збиток у розмірі 21,38 млн. грн.

5. Проаналізовано склад та динаміку вартості активів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ»

Вартість основних засобів не є стабільною, адже деякі групи основних засобів протягом аналізованого періоду вибували по завершенню свого терміну експлуатації та повної амортизації.

У період 2017-2022 рр. основні засоби займали стабільно найбільшу частку в структурі необоротних активів, менше 5% займали необоротні активи. В період 2018-2021 рр. у балансі були присутні відомості щодо відстрочених податкових активів в діапазоні значень 210-1816 тис. грн.

Найбільше накопичення основних засобів спостерігалось від 480 тис.грн. у 2017 році до 22,4 млн. грн. у 2021 році Наступного 2022 року їхня вартість

дещо знизилася до 18021 тис.грн. Коливання у вартості нематеріальних активів та відстрочених податкових активів, зважаючи на їхнє вартісне вираження, були незначними.

Найбільш помітним нарощенням необоротних активів було зростання їхньої вартості на 21351 тис. грн. за 2019 рік, що становить 1057% від рівня попереднього року. Це зумовлене відповідним нарощенням вартості основних засобів (зростання на 20,4 млн.грн., 437,59%). Наступного року спостерігався спад за цією групою активів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ». Вартість нематеріальних активів скоротилася на 363 тис.грн. (47,89%), основних засобів –на 3,4 млн.грн. (15,31%). Зростання вартості відстрочених податкових активів становило 127,26%, проте, у вартісному вимірі це зростання становило лише 677 тис.грн. За 2021 рік загальна величина необоротних активів збільшилася на 4,8 млн. грн., що становить 23,69% від рівня 2020 року.

6. Досліджено джерела фінансування господарської діяльності підприємства, тобто, проведено детальний аналіз пасивів.

Зареєстрований капітал, який був стабільним 2017-2019 рр. на рівні 76,8 млн.грн. суттєво зріс в 2020 році і таким залишався до 2022 року до рівня 96,8 млн.грн., свідчить про нарощення пайового капіталу за рахунок прибутків підприємства або внесків засновників.

Додаткового капіталу в період 2017-2019 сформовано не було, він утворився на підприємстві лише в 2020 році в розмірі 259 тис.грн.

ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» володіє резервним капіталом в розмірі 574 тис.грн. протягом всього аналізованого періоду 2017-2021 рр.

За даними балансу підприємство отримувало нерозподілений збиток, який коливався в межах від -57,9 млн.грн. у 2018 році до -64,6 млн.грн. в 2022 році.

Довгострокові зобов'язання і забезпечення почали формуватися в 2019 році в розмірі 35 млн.грн. та зменшувалися до рівня 25,8 млн.грн. у 2021 році.

У 2017-2018 рр. у підприємства не було поточної кредиторської заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями, що є свідченням

відсутності на той час позичених коштів на довгострокових умовах. Вони з'явилися лише з 2019 року в розмірі 16,9 млн.грн.

7. Здійснено моделювання програми підвищення рівня економічної стійкості ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ», яка формується наступними компонентами: формування мети та цілей комплексної програми підвищення рівня економічної стійкості ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» в умовах війни; декомпозиція економічної стійкості підприємства (фінансова, кадрова, ринкова та управлінська стійкість); визначення ризиків економічної стійкості в розрізі кожної декомпонованої складової; дослідження екзогенних та ендогенних ризиків; формування концепції економічної стійкості; формування програми економічної стійкості; формування планів економічної стійкості; формування заходів із забезпечення економічної стійкості.

Детально описано кожен із етапів.

8. Економічно обґрунтовано доцільність інвестування в бізнес-проекти.

Показано, що для адекватної оцінки економічної ефективності потрібен комплексний аналіз всієї сукупності показників. Лише це дасть можливість отримати об'єктивну картину щодо доцільності реалізації конкретного інвестиційного проекту та прийняти виважене управлінське рішення про доцільність інвестування з огляду на очікувані вигоди та ризики.

Розглянуто 2 альтернативні бізнес-проекти, які можуть бути реалізованими за участю фінансових ресурсів досліджуваного підприємства із початковими вкладеннями 6 млн.грн. та 8 млн.грн. Розраховано дисконтовані множники за інвестиційними проектами, значення теперішньої вартості грошових потоків за кожен рік по кожному із досліджуваних проектів, а також чисті приведені доходи як різниця між сумою розрахованої теперішньої вартості грошових потоків та величиною необхідних інвестицій, визначені терміни окупності.

Отримано результати, які вказують на те, що проект А може досягнути точки окупності менше ніж за 2 роки, а проекту Б знадобиться майже 4 з

половиною роки, щоб тільки повернути вкладені кошти і перейти у фазу прибутковості. Отже, проект А є доволі перспективним для реалізації, оскільки всі показники потенційної ефективності відповідають нормативним значенням, чого не можна стверджувати про проект Б. Його слід переглянути або відхилити взагалі.

9. Показано шляхи вдосконалення бізнес-процесів ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ» із надання кредитних коштів клієнтам через формування моделі послідовності бізнес-процесів підприємства щодо надання кредитних коштів клієнту. Дану послідовність запропоновано формувати із таких детально описаних в кваліфікаційній роботі етапів: збір та перевірка інформації; аналіз кредитоспроможності; встановлення кредитного ліміту; визначення умов кредитування; підготовка кредитної документації; укладання кредитної угоди; видача кредиту; моніторинг та управління кредитом; обробка платежів та відслідковування боргу.

10. Описано стан охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях ТзОВ «ІЗІ КРЕДИТ».

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Савченко М. Розвиток категоріального базису «економічна стійкість», Галицький економічний вісник, №2, 12, 2019 <https://r.donnu.edu.ua/handle/123456789/619>
2. Фещур Р. В., Баранівська Х. С. Економічна стійкість підприємства – становлення понятійного базису. URL: ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/18804/1/59-284-290.pdf
3. Малярець Л. М., Смолякова О. М. Оптимізація значень показників економічної стійкості підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. 2015. № 1. С. 11-22
4. Ястремська О. М., Ястремська О.В. Поняття економічної стійкості підприємства та її кількісне оцінювання. Бізнес Інформ. 2020. № 11. С. 220-230.
5. Бірбіренко, С., & Жаданова, Ю. (2021). Сучасна практика оцінювання економічної стійкості підприємства: переваги та недоліки. *Економіка та суспільство*, (25). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-2>
6. Малярець Л. М., Сабадаш Л.О. Оцінювання економічної стійкості промислового підприємства в сучасних умовах. Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2019. Т. 24. Вип. 3 (76). С. 113-119
7. Краснова В. В., Савченко М. В. Особливості діагностики втрати економічної стійкості підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2014. Т. 3. № 3. С. 29-32
8. Лункіна Т. І. Забезпечення економічно стійкого розвитку сільськогосподарських підприємств на основі інтенсифікації виробництва: монографія. Миколаїв, 2011. 196 с.
9. Панухник, О. В. (2023). Пріоритетні концепти діагностики фінансового стану підприємства у призмі розгляду державних ініціатив із підтримки бізнесу під час війни. In *I Всеукраїнська науково-практична*

конференція, присвячена 55-річчю кафедри фінансів і банківської справи «Актуальні проблеми розвитку фінансів в умовах цифровізації економіки України».

10. Сарай, Н. (2022). Стратегія управління економічною стійкістю торговельного підприємства. *Економіка та суспільство*, (44). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-14>

11. Маркович І. Суть інформаційних систем у фінансах Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах»: зб. тез доповідей, 31 березня 2023 р. / за заг. ред. О.В. Панухник. Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., 2023. 85-86 с.

12. Стручок В.С. Безпека в надзвичайних ситуаціях. Методичний посібник для здобувачів освітнього ступеня «магістр» всіх спеціальностей денної та заочної (дистанційної) форм навчання / В.С.Стручок. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2022. 156 с.

13. Крупка Андрій, Пиріг Галина. Креативна економіка: виклики та перспективи в кризових умовах. *Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції „Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах “*, 2020, 80-82.

14. Крамар, І., Ціх, Г., Нагорняк, І., Покришка, Л. Удосконалення стратегічного управління банком на основі проведення економетричного моделювання ефективності його діяльності. *Електронне наукове фахове видання" Соціально-економічні проблеми і держава"*, 2021, (2 (25)), 457-464.

15. Стручок В.С. Безпека в надзвичайних ситуаціях. Методичний посібник для здобувачів освітнього ступеня «магістр» всіх спеціальностей денної та заочної (дистанційної) форм навчання / В.С.Стручок. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2022. 156 с.

16. Потапюк, І., Мазіленко, С., & Прусова, М. (2022). ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ОСНОВА БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА. *Цифрова економіка та економічна безпека*, (2(02)), С. 156-160. <https://doi.org/10.32782/dees.2-26>

17. Чала Н.Д. Бюджетна система: навч. посібник / Н.Д. Чала, Л.В. Лазаренко. К.: Знання, 2010. 223 с.

18. Момот Т. Фінансово-економічна безпека: стратегічна аналітика та аудиторський супровід. URL: http://eprints.kname.edu.ua/42835/1/2015_21

19. Смірная С. Формування стратегії фінансово-економічної безпеки підприємства. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/formation-of-the-financial-and-economicsecurity-strategy-of-the-enterprise/>

20. Подольчак Ю. Актуальні проблеми забезпечення економічної безпеки в Україні. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/49>

21. Сатир Л. Теорія, методологія і практика господарсько-фінансової діяльності підприємств: колективна монографія. URL: <http://www.economics.in.ua/2020/01/blogpost.html>

22. Інноваційні, фінансові та технічні аспекти. URL: <http://ir.duan.edu.ua/bitstream>

23. Державне фінансове регулювання економічних перетворень. URL: <https://knute.edu.ua/file/MTc=/f1be231fc507a2c1957061787c381b5b.pdf>

24. Ковальов В. Управлінська, фінансова та маркетингова діяльність підприємств в умовах нестійкої економіки. URL: https://nmetau.edu.ua/file/maket_monografii_ufmdp_2016_gl_redaktor_kovalchuk_k.f..pdf

25. Подольчук Н. Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки. URL: <https://www.yakaboo.ua/ua/organizacija-ta-upravlinnja-sistemoju-finansovoekonomichnoi-bezpeki.html>

26. Отенко І. Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/18799/1/2016-%>

27. Орлик О. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його основні складові. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Fkd_2015_2_27.pdf
28. Андрейків Т. Я. Фінанси держави: навч. посіб. / Т.Я.Андрейків, М.В.Сороківська. Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2016. 252 с.
29. Андрейків Т. Я. Бюджетна система: навч. посіб. / Т.Я.Андрейків, В.В.Оліярник. Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2016. 288 с.
30. Державні фінанси : підручник / І. Г. Ткачук. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2015. 510 с.
31. Міжнародні фінанси: навч. посібник / О. В. Мицак, Т. Я. Андрейків, І. Р.Чуй Львів: видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2020. 196 с.
32. Національні фінанси: Підручник. К. : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2017. 660 с.
33. Світові фінанси: сучасні тенденції та перспективи розвитку: монографія / [О. І. Рогач та ін.]; [за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О. І. Рогача]. – Київ : Київ. ун-т, 2013. – 351 с.
34. Чуй І.Р. Фінанси: навч. посіб./ І.Р. Чуй, М.В.Сороківська. – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2015. 284 с.
35. Коць О. Фінансово-економічна діяльність : навч. посіб. / О. О. Коць, П. Г. Ільчук ; Нац. ун-т «Львів. Політехніка». Львів : Сорока Т. Б. [вид.], 2016. 131 с.
36. Савчук Л. Економічні, фінансово-облікові та правові проблеми діяльності підприємств : колект. монографія / [за заг. ред. Л. М. Савчук]. Дніпро : Герда, 2016. 335 с.
37. Прохорова І. Управління фінансово-економічною діяльністю підприємств на основі адаптивно-реноваційного підходу : монографія / В. В.

Прохорова, І. О. Лях ; Укр. інж.-пед. акад. - Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2017. 293 с.

38. Халіна В.Ю. Методичний підхід щодо оцінки рівня економічної безпеки підприємства. Економічна безпека і підприємництво. 2014. №1. С. 173–181.

39. Соломіна Г.В. Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємництва : навчальний посібник. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. 234 с.

40. Ортинський В.Л., Керницький І.С. Економічна безпека підприємств : підручник. Київ : Алерта, 2011. 704 с.

41. Фролов С.М., Козьменко О.В. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів : навчальний посібник / за ред. С.М. Фролова. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. 332 с.

42. Отенко І.П., Москаленко Н.О. Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки: навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. 224 с.

43. Бондарчук Н.В., Гуменчук М. Сутність фінансово-економічної безпеки підприємства та необхідність її забезпечення. Ефективна економіка 2016. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5409> (дата звернення: 20.10.2020).

ДОДАТКИ